

תָּמֻז
TAMUZ
AV
רוֹשׁ חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

V den 130. výročí narození Franze Kafky se nad Prahu vznesl obří Řehoř Samsa. Foto Pavel Vácha.
(K článku na straně 11.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

Druhé zasedání Rady FŽO v letošním roce se uskutečnilo 19. června. Na programu bylo devět bodů: 1/ kontrola zápisu, 2/ informace revizní komise o kontrole členské základny přidružených organizací, 3/ informace o plnění rozpočtu FŽO za 1. čtvrtletí 2013, 4/ změna statusu FŽO, 5/ přerozdělení příspěvku státu na podporu činnosti v budoucích letech, 6/ využití finančního odškodnění v rámci zákona 428/2013, 7/ restituce, 8/ informace o projektu revitalizace židovských památek, 9/ různé. Jednání se účastnilo 29 členů rady, zastoupeno bylo devět ŽO.

Bod 1/ kontrola zápisu: Základní dokument byl přijat ministerstvem kultury; podle stanov WJC bude FŽO v exekutivě zastupovat předseda P. Papoušek jako viceprezident WJC; možnost hlasování per rollam bude zařazeno do jednacích řádů federace.

Bod 2/ informace RK: Předseda RK FŽO J. Süss informoval radu, že revizní komise bude provádět kontrolu členské základny všech přidružených organizací.

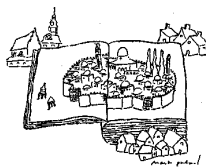
Bod 3/ plnění rozpočtu FŽO: Rozpočet FŽO je plněn rovnoměrně podle plánu; rozpočtová změna: rada schválila rozpočtovou změnu – částku 100 tisíc plánovanou pro česko-slovenské setkání vyhrazuje pro účast Hakoach na sportovních hrách Maccabi 2013.

Bod 4/ změna statusu FŽO: Rada schválila usnesení, které stanovuje pro všechny ŽO předkládat Federaci židovských obcí roční závěrku a zprávu o své činnosti. Každá ŽO je povinna vést standardní účetnictví podle zákona č. 563/1991 Sb.

Bod 5 a 6/ přerozdělení příspěvku státu na podporu činnosti v budoucích letech a využití finančního odškodnění v rámci zákona 428/2013: Po obsáhlé diskusi se rada dohodla na dalším jednání prezidia se zástupci ŽO o prázdninách. Proběhne další výměna názorů mezi ŽMP, ŽOP a FŽO o obnově ŽMP. Dohodne se harmonogram jednotlivých kroků a zváží se kritéria přerozdělení finančního příspěvku. Výsledky budou předloženy příští radě k posouzení.

Bod 7/ restituce: Židovské obce obdržely od federace seznamy s dosud dohledanými názvy židovských spolků a seznam všech evidovaných židovských majetků na DVD. FŽO žádá, aby obce nahlašovaly sekretariátu, o jaký majetek stát požádaly.

AKTUALITY

Jsou plánovány další konzultace s ostatními církvemi a náboženskými společnostmi ohledně vyhledávání majetku, na který by se zákon o vyrovnání mezi státem a církvemi mohl vztahovat.

Bod 8/ informace o projektu revitalizace: Nové výběrové řízení na dodavatele muzejních expozic a mobiliáře bude vyhlášeno do konce měsíce června.

Kvůli posunu vyhlášení nového VŘ na dodavatele expozic bude realizační fáze projektu prodloužena do 31. 12. 2013.

Dne 26. 6. 2013 bude zahájena řádná kontrola projektu ze strany ministerstva financí.

V měsíci červnu budou dokončeny stavební rekonstrukce objektů v Úštěku, Jičíně, Březnici, Polné, Nové Cerekvi a Boskovicích. V měsíci červenci budou dokončeny objekty v Brandýse nad Labem, Plzni, Krnově a Mikulově.

Z celkové částky dotace 279 683 tis. korun bylo vyčerpáno ke konci měsíce května celkem 65 procent.

Ve všech lokalitách proběhla jednání s partnery, kteří budou zajišťovat provoz od ledna 2014. Současně se řeší otázka financování druhé fáze projektu.

Bod 9/ různé: tajemník FŽO rozeslal dotazník týkající se bezpečnosti a žádá naléhavě židovské obce o jeho vyplnění.

Termín příští rady: středa 23. 10. *jd*

TRYZNA KEVER AVOT

Záříjová tryzna v Terezíně na památku našich blízkých zavražděných během šoa se koná v neděli 1. září 2013 od 11 hodin. Objednávky na dopravu, kterou zajišťuje rabinát, přijímáme do 29. 8. Sraz je 1. 9. v 9.15 před budovou ŽOP, Maiselova 18, Praha 1. Více informací u paní Alžběty Turkové na telefonním čísle 224 800 849 nebo turkova@kehila.prag.cz.

PAMÁTKY I OBEC BEZE ŠKOD

Židovská obec v Praze zpřístupnila své objekty a zve všechny turisty i Pražany k návštěvě Staronové synagogy, k prohlídce Židovského muzea, na podvečerní program Vzdělávacího a kulturního centra v Maiselově ulici 15 i na koncerty ve Španělské synagoze. Na židovských ani památkových objektech, ani v prostorách běžně užívaných pro život komunity nedošlo během povodní na počátku června k žádným škodám. Turistický provoz a servis fungují ve všech objektech a všichni jsou zváni na návštěvu židovské Prahy. *žop*

POZVÁNKA

Česká psychoanalytická společnost a Židovské muzeum v Praze si vás dovolují pozvat na slavnostní odhalení pamětní plakety věnované významnému světovému psychoanalytikovi Dr. Ottovi Fenichelovi, který žil a pracoval v Praze v letech 1935–38. V domě, na kterém bude plaketa umístěna, se scházela také zakládající skupina předválečných československých psychoanalytiků.

Pamětní akce se bude konat ve středu 31. července v 10.30 v Lípové ulici 22/512 v Praze 2 na Novém Městě. Slavnostní projevy pronesou: Václav Novotný (radní hl. m. Prahy pro oblast kultury, památkové péče, výstavnictví, cestovního ruchu a zahraničních vztahů), Charles Hanly (prezident Mezinárodní psychoanalytické asociace) a Martin Mahler (prezident České psychoanalytické společnosti). *čps*

OBSAH

Vnitřní okruh (výroční zasedání AJC) 3

Sidry na tento měsíc 4–5

O podvratné zábě

rozhovor s profesorem židovských

studii Marcem M. Epsteinem 6–7

Dny Jeruzaléma v Praze 8–9

O dvou festivalových filmech 9

Gans po staletích

k výročí slavného učence 10, 23

Zpráva o třech výročích 11

Cesta po Izraeli III 12–13, 17

Joseph Epstein:

Za pásmem osídlení, příběh 14–15

O revitalizaci v Krnově a v Jičíně 16–17

Otevření synagogy v Českém Krumlově

Výstava arizovaného umění

v Bratislavě 19

J. Urzidil: Kafka a příroda 20

Izrael: Porodnost k síle 21

Držata na kole... a další události 22

Kalendárium 23

Kulturní pořady, zprávy, inzerce 24–28

Nezáživný název výročního zasedání Amerického židovského výboru (American Jewish Committee, AJC) se změnil: už dva roky zní *Globální fórum*, letos s podtitulem *Připojte se k vnitřnímu okruhu*. Co tím básník chtěl říci? AJC je zřejmě nejvýznamnější institucí svého druhu. A to nejen pro své domácí publikum. Židovské komunity po celém světě vnímají AJC jako spolehlivého partnera, který dokáže naslouchat problémům, s nimiž se musí v různých zemích vyrovnávat, a mnohdy dokáže i pomoci. Letošní motto *Globálního fóra* tak má hned několik významů, od snahy zapojit pod hlavičkou AJC do veřejného života co nejvíce lidí – především mladých – až po výzvu k finanční podpoře. Hlavní konferenční bloky byly přenášeny živě do všech současných internetových sítí, včetně instagramu.

UPŘÍMNOST

Vlastní konferenci zahájilo plenární zasedání světových lídrů. I letos organizátoři pozvali několik ministrů zahraničních věcí, aby jim dali prostor vyjádřit názory na aktuální témata. Pro českou delegaci to znamenalo, že do centra dění spadla rovnýma nohama. V úvodu programu napsal dosavadní prezident AJC Robert Elman, že „morální zásadovost České republiky a odvaha jejích představitelů, projevená v situacích, které se týkají Izraele a židovského lidu, zasluhuje náš bezmezný respekt a obdiv“. První vystupující večera, český ministr zahraničí Karel Schwarzenberg, proto sklidil bouřlivé ovace, už když jen vstoupil na pódium. Nejen izraelská, ale i americká židovská veřejnost s obrovským povděkem a nadšením kvitovala rozhodnutí České republiky nepodpořit žádost palestinské samosprávy o uznání statusu pozorovatele OSN z loňského listopadu. Byli jsme tak jedinou zemí Evropské unie a jen jednou z osmi, které takto hlasovaly. Jak nezávisle na sobě uvedlo několik neoficiálních zdrojů ve Washingtonu, toto rozhodnutí dodnes velmi pomáhá českým zájmům v USA, a to nejen v oblasti ekonomiky a politiky. Česká republika je vnímána jako nejspolehlivější partner Izraele v Evropě již delší dobu, mnozí v nadsázce říkají, že je snad dokonce spolehlivější než Spojené státy.

Ministr Schwarzenberg se však nenechal unést adorační atmosférou a zcela upřímně – a místy i kriticky, jak již učinil nedávno i v Izraeli – sdělil své názory na mnohé politické problémy mírového procesu: „Jako by se Izrael dlouhodobě spokojil se situací, kdy mezi Středozemním mořem a údolím Jordánu existuje jedna politická entita se dvěma různými občanskými právy pro dvě různé skupiny obyvatel. V důsledku toho nejen levicoví radikálové, ale stále více lidí z evrop-

ského politického mainstreamu začíná hovořit o izraelském apartheidu. O tom, že užítí takového termínu je historicky zavádějící a unfair, není sporu. Mezi Evropany k tomu ale zkrátka dnes dochází a chci na to upozornit. Nemám z toho radost, ale tak to je.“ Pokud by se mohl ministrův projev zdát příliš ostrý, není tomu tak. AJC si velmi potrpí na vyváženost, objektivitu a zejména na kritické myšlení. Mnoho lidí velmi ocenilo ministrovu upřímnost. A stejně jako nedávno v Izraeli, i zde bylo zdůrazněno, že kritika, která zaznívá z úst přátel, je o to cennější.

VĚCNOST A CITY

Ještě s většími ovacemi se setkalo vystoupení polského ministra zahraničí Radosława Sikorského. Jeho projev byl naprosto profesionální co do obsahu i formy. Jeho skvělá

VNITŘNÍ OKRUH

Z výročního zasedání AJC

americká angličtina samozřejmě sehrála obrovskou roli. Kategorická prohlášení byla věcná a jasná, některé pasáže pak byly laděny na city a mnohdy vehnaly slzy do očí amerických posluchačů. „Mezi 21 tisíci zavražděných důstojníků v Katyni bylo na dva tisíce Židů, včetně vrchního rabína polské armády. Polsko nedokázalo ubránit všechny své občany před cizími predátory. Šest milionů Poláků zahynulo ve druhé světové válce. Co to znamená? Že Polsko ztrácelo po šest let každý den stejný počet lidí jako vy při 11. září – tři tisíce. Celkem tři miliony polských katolíků a tři miliony polských Židů, což znamená, že 90 % katolíků přežilo a 90 % Židů zahynulo. ... Nacisté přijali zákon, který každého, kdo Židům pomáhal, trestal smrtí. Jsem hrdý na to, že největší počet ocenění Spravedlivý mezi národy v Jad vašem obdrželi právě Poláci.“

Trochu problematické bylo to, co Radek Sikorski ve svém projevu neřekl. Pomlčel o polském antisemitismu, který sehrál svou tragickou roli během šoa. A především se nezmínil o tom, že Polsko tvrdošíjně odmítá restituční nároky židovských soukromých osob, dodnes nebyl přijat odpovídající zákon. Navíc to byl právě on, kdo veškeré restituční snahy – především ze strany amerických právníků – doposud odmítal.

LEGRAČNÍ CIRKUS A ZAMRZLÝ PROCES

Již tradičně byly některé programové bloky konference vynikající, zajímavé a inspirativní. Zmíňme především pódiovou diskusi, nazvanou „Arabské jaro, nebo arabská zima? Jak čelit politickému islámu“. Účastnili se jí

významný americký novinář Jeffrey Goldberg, Eran Lerman, spolupracovník AJC a člen Národní bezpečnostní rady Izraele, a Dalia Ziadaová, výkonná ředitelka káhirského Ibn Chaldúnova střediska pro rozvoj. Ta si získala publikum odvážným a otevřeným vystoupením: „Dnešní situace v Egyptě připomíná cirkus. Je to takový legrační chaos – nesprávné lidé vedou zemi, ti, kteří vybojovali revoluci, jsou odsunuti stranou. Muslimské bratrstvo je v Egyptě dnes nenáviděno. Ti, kteří mu pomohli k moci, si uvědomili, že udělali velkou chybu.“

Hlavním magnetem programu byl americký ministr zahraničí John Kerry. Mimo chodem: ten den jmenoval prezident Obama do funkce ministra obchodu jeho bratra Camerona. Zatím se nestalo, aby v jedné americké vládě zasedali dva bratři. A tak si John Kerry neodpustil žert o žalmistech, kteří nejspíš netušili význam sloky „*Hine ma tov unanajim*“ (Jak je dobré, když zasedáme společně). Kerry se svým židovským původem nijak netají – jeho dědeček

Fritz Kohn pocházel z Horního Benešova na Bruntálsku a jeho babička Ida Löwyová z Úsova u Olomouce. Podobně jako předchůdkyně v úřadu Madeleine Albrightová, i on vyrůstal v křesťanské víře. Nicméně právě jeho bratr Cameron se k židovství vrátil již před třiceti lety, když si vzal svou ženu Kathy.

Kerry je skvělým řečníkem a velmi zkušeným diplomatem. Dlouhá léta působil jako předseda zahraničního výboru Senátu. Barack Obama jej pověřil nelehkým úkolem – rozhybat téměř zamrzlý mírový proces mezi Izraelci a Palestinci. V projevu se proto věnoval především tomuto tématu. Jeho motto lze shrnout poměrně lapidárně – pokud se nepodaří najít mír nyní, nepůjde to už nikdy.

Neméně prestižním hostem byla i Cipi Livniová, ministryně spravedlnosti ve vládě Benjamina Netanjahua. Ten ji pověřil stejným úkolem jako prezident Obama svého ministra zahraničí. Cipi se však ve svém projevu věnovala i některým dalším otázkám. „Jako ministryně spravedlnosti vidím svou úlohu v zachování hodnot Izraele jakožto židovského demokratického státu a to znamená poskytnout stejná práva všem izraelským občanům, včetně izraelských Arabů, a také garantovat stejná práva ženám, včetně jejich práva na to modlit se a také hlasovat ve volbách vrchního izraelského rabína...“

Stejně jako v minulých letech nám nezbyvá než upozornit naše čtenáře na internetovou stránku Amerického židovského výboru www.ajc.org, kde jsou zaznamenána všechna vystoupení, o kterých jsme v *Rch* referovali, stejně jako mnoho dalších zpráv a událostí nejen z této konference. Připojte se k vnitřnímu okruhu. **TOMÁŠ KRAUS**

MATOT – MASEJ (4M 30,2–36,13)

„A vytáhli proti Midjánu, jak Mošemu přikázal Hospodin, a pobili všechny muže.“ (4M 31,7)

Naše sidra Matot začíná Boží pomstou Midjánským, obávaným nepřátelům, kteří se přidali k Balakovi, moabskému králi, když se snažil získat Biláma k tomu, aby proklel Izrael. Midjánští také svedli Izraelity, aby souložili s jejich ženami a účastnili se modlářských orgií před jejich bohem. Izraeli proto bylo nařízeno, aby zahájil preventivní útok proti národu, jenž jasně prokázal, že usiluje o židovskou zkázu.

Bible popisuje, jak Mojžíš trval na tom, aby byly zabity nejen midjánské ženy, jež „poznaly soulož s mužem“, ale zabít se měli také malí midjánští chlapi. Jak takový masakr zní moderním uším? Lze takový čin vůbec ospravedlnit, i když se děl za kritických okolností?

Když čteme Bibli, musíme si pamatovat, že studujeme text z nejranějšího období zaznamenaných dějin, text, o němž se domníváme, že byl napsán někdy před více než čtyřmi tisíci let. Navíc též věříme, že tento text nám daroval Hospodin; nicméně nebyl míněn tak, že by se každý jeho verš měl vztahovat ke každé generaci.

Naše tradice tvrdí, že kromě psané Tóry existuje také Tóra ústní, živý a stále se vyvíjející právní systém, který určuje, jaké biblické zákony se vztahují jen ke starověkému světu, jaké se mohou v různých generacích omezovat, znovu vykládat, či dokonce rozšiřovat a jaké mají zůstat po všechny časy neměnné. Dnešní tradiční ortodoxie je dědicem těch, kteří během druhého království bojovali proti saducejům a ve středověku proti karaitům. Naši ideologičtí předci pohlíželi na tyto sekty jako na kacíře, kteří věří v doslovný výklad psaného zákona, a to pro všechny generace.

Válečná aréna je pravděpodobně oblastí, v níž se odklon od biblického zákona projevuje nejviditelněji. Bible přikazuje: „Pouze z měst oněch národů, která ti Hospodin, tvůj Bůh, dává dědictvím, nesmíš nechat naživu žádnou duši. Chetity, Emorejce, Kenaance, Prizy, Chivity a Jevusejce vyhladíš jako kleté, jak ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh. Aby tě nenaučili dělat všechny své ohavnosti, které páchali pro své bohy, a vy byste pak hřešili Hospodinu, svému Bohu.“ (5M 20,16–18)

Je zřejmé, že v tehdejší situaci nebylo možné vést a vyhrát válku jiným způsobem – jinak by se izraelský národ nikdy nezrodil. Talmud proto říká, že příkaz „nesmíš nechat naživu žádnou duši“ se týkal jen určitých národů vybraných Bibli v raném biblickém období. Během prvního království dobyl asyrský král Sennacherib

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Jeruzalém*, 2005.

země Blízkého východu a zničil domorodé národy tím, že je donutil vystěhovat se do různých oblastí a promíchat se s jejich novými sousedy. Proto národy, jež Bible zmiňuje, už neexistují a zákon vyžadující jejich úplné zničení dávno neplatí. (B. T. Berachot 28a)

Maimonides a Nachmanides navíc tvrdí, že Židé nesmějí (a nesměli ani v biblickém období) vést válku proti jakémukoli národu či jedinci – ať se už jedná o sedm domorodých národů, Midjánské, či dokonce Amaleka –, pokud by jejich nepřátelé využili možnosti nastolit mír a přijmout sedm noachidských příkázání (Maimonides, *Zákony králů*, 6,1). Jakmile s noachidskými příkazy souhlasí, nesmíme jim ublížit.

DVARIM (5M 1,1–3,22)

Sidra Dvarim se čte vždy na Šabat chazon, šabat před devátým avem, půstem na památku zboření obou Chrámů, zkázy Jeruzaléma a ztráty naší národní suverenity. Tento vztah vyjadřují slova „Jak bych (*ejcha*) sám unesl vaše obtíže, vaše výhrady a vaše spory?“ (5M 1,12), jež se o tomto šabatu pronášejí

v synagoze na tutéž temně znějící melodii jako ke svitku Jeremiášův pláč (*Ejcha*).

Jak zmíněná slova naznačují, ke zboření Jeruzaléma vedl nejtěžší hřích – vnitřní boje Izraele, svárliivost a hádavost, hřích, který naši moudří definují jako „sinat hinam“, bezdůvodná nenávisť. K víře v její ukončení se vztahuje nadějná vize proroka Izajáše, který volá: „Potěšujte, potěšujte lid můj, praví váš Bůh. Mluvte láskyplně k srdci Jeruzaléma a ohlašujte mu, že už skončila jeho poroba, že jeho vina je splacena, že ho svou rukou ztrestal Hospodin dvojnásob za všechny jeho hřích“ (Izajáš 40,1,2).

Všimněte si, že prorok mluví o srdci Jeruzaléma, přičemž právě srdce město určuje. Domnívám se, že právě to měl na mysli rabi Avraham Jicchak Hakohen Kook, když hovořil o Západní zdi jako o skutečném symbolu Jeruzaléma: „Existují srdce, která jsou z kamene; a existují kameny, jež jsou opravdovým srdcem.“ Západní zeď tvoří taková srdce v kameni a takovým kamenným srdcem je i Jeruzalém.

Srdce má základní funkci: pumpuje okysličenou krev do celého těla; díky kyslíku dýcháme a krev je životodárnou látkou lidské existence. Srdce je též zdrojem lidského citu, především lásky. Věřme, že Jeruzalém se jednoho dne skutečně stane středem – srdcem lidskosti celého světa a láska, která z něj bude vyzařovat, dosáhne ke všem národům.

EKEV (7,12–11,25)

Tato sidra obsahuje velebnou chválu na Zemi izraelskou: „Vždyť tě Hospodin, tvůj Bůh, přivede do dobré země, země potoků vod, pramenů a podzemních nádrží, vyvěrajících v údolích a v horách. Do země pšenice a ječmene, vinné révy, fíkovníků a granátovníků, země olivového oleje a datlového medu. Do země, kde nebudeš jíst chléb v nejistotě, kde se ti ničeho nebude nedostávat, jejíž kameny jsou železné a z jejích hor budeš těžit měď“ (5M 8,7–10). Proto je poněkud zvláštní, že o pouhé tři kapitoly dále se zdá, že Bible změnila názor, neboť prohlašuje: „Protože ta země, do níž přicházíš ji dobýt, není jako země Micrajim, odkud jsi vyšel, kde vyseješ své zrna a zavodníš ji svou nohou jako zeleninou zahradu.“

Ta země, kam přecházíte, abyste ji dobyli, je země hor a údolí a je zavlažována deštěm z nebe.“ (5M 11,10–11) Cožpak je na závislosti na dešti něco úžasného? Lépe by nám snad bylo, kdyby Izrael napájela řeka Nil, tak jako napájí Egypt!

Abychom pochopili princip, který se text snaží vyjádřit, položím několik dodatečných otázek. Bible klade velký důraz na dvě hory: na horu Sinaj, z níž daroval Hos-

podin Izraeli Tóru, a horu Morija, místo, kde se odehrálo spoutání Izáka. Sinaj získala dočasnou svatost po dobu, kdy na ní pobývat Hospodin. Vlastně není zcela jisté, kde přesně hora leží, a je velmi pravděpodobné, že jsme se jí vzdali v rámci mírové smlouvy s Egyptem. Nicméně hora Morija je základem Jeruzaléma, spočívá na ní svatost, i když právě nespadá pod židovskou svrchovanost. Ptáte se proč? Jak je možné, že zdroj věčné Tóry je méně posvátný než místo, kde jeden Žid – i když to byl právě Abraham – byl ochotný obětovat syna Hospodinu? A ještě: v naší sidře jsme četli o sedmi druhých plodin, které rostou v Izraeli, zatímco chléb se peče z obilí, které se pěstuje po celém světě. Jak je tedy možné, že poté, co pojíme chléb, pronese-me tři biblická požehnání, zatímco poté, co sníme jakýkoli domorodý plod, žehnáme jen jednou?

Můj drahý učitel rav Josef B. Solovejčik vysvětloval své pojetí svatosti takto: stupeň svatosti, který se vztahuje k předmětům, odpovídá úsilí, které bylo vynaloženo na jejich vytvoření. Svatost neplyne jen ze samotného Hospodina – je především výsledkem lidské snahy a oběti.

A teď už všechny otázky zodpovíme snadno. Je velmi pravděpodobné, že věčná Tóra byla předána na hoře Sinaj: byl to dar, který věnoval Bůh Izraeli. Ten pro to ale ještě neudělal nic a připomeňme si, že již čtyřicet dnů po zjevení na Sinaji Izraelité uctívali zlaté tele. Naproti tomu na hoře Morija se Abraham odhodlal obětovat to nejcennější ve svém životě – vlastního syna. Proto si toto místo zaslouhuje věčnou svatost!

Sedm druhů plodin jednoduše utrhneme ze stromu nebo sebereme ze země, když jsme je předtím samozřejmě zasadili. Ale není to tak náročná práce jako péče o obilí, jeho sklizení a veškeré úsilí, které vede k čerstvému chlebu. Proto si chléb zaslouhuje třikrát více požehnání.

Získat potravu v Egyptě nebylo obtížné, neboť zde byl dostatek vody. Získat ze suché půdy v Izraeli sklizeň vyžaduje opravdu velké úsilí, přičemž vodu poskytuje Hospodin a práci obstarávají lidé. Čím složitější úkol, tím větší svatost – i kdyby jen proto, že náročnější život vzbuzuje v lidech větší touhu po Bohu a tím více se také Hospodin o lidské úsilí zajímá. Slovy Bible: na rozdíl od Egypta je Izrael „země, již kontroluje Hospodin, tvůj Bůh, zraky Hospodina, tvého Boha, jsou na ni upřeny neustále od počátku do konce roku“ (5M 11,12).

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína E. K. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červenec 2013

Staronová synagoga

28. 6.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
29. 6.	sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 mincha – perek 1 konec šabatu	21.00 hodin 22.25 hodin
5. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
6. 7.	sobota	MATOT – MASEJ 4M 30,2–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4 mincha – perek 2 konec šabatu	20.50 hodin 22.20 hodin
8. 7.	pondělí	Roš chodeš av	
12. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
13. 7.	sobota	ŠABAT CHAZON DEVARIM 5M 1,1–3,22 hf: Iz 1,1–27 mincha – perek 3 konec šabatu	20.45 hodin 22.14 hodin
15. 7.	pondělí	předvečer půstu 9. av	21.05 hodin
16. 7.	úterý	půst 9. av konec půstu	21.57 hodin
19. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
20. 7.	sobota	ŠABAT NACHAMU VAETCHANAN 5M 3,23–7,11 hf: Iz 40,1–26 mincha – perek 4 konec šabatu	20.30 hodin 22.04 hodin
22. 7.	pondělí	TU BEAV	
26. 7.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
27. 7.	sobota	EKEV 5M 7,12–11,25 hf: Iz 49,14–51,3 mincha – perek 5 konec šabatu	20.25 hodin 21.53 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

V sobotu mincha od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.55 hodin.

Páteční večerní bohoslužby budou 5. 7. od 19.20 a 19. 7. od 19.15 hodin.

Vyjma uvedených, se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin,

četba siduru každou středu od 18.30 hodin,

židovská filosofie a mystika každou středu od 19.45 hodin.

O PODVRATNÉ ŽÁBĚ

rozhovor s profesorem židovských studií Marcem M. Epsteinem

MARC MICHAEL EPSTEIN se narodil roku 1964 v New Yorku, vystudoval židovská studia, doktorát obhájil na Yaleově univerzitě roku 1992 a posléze studoval na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. V současné době vyučuje na Vassar College v Poughkeepsie (ve státě New York) a zabývá se především analýzou středověkého židovského umění a ikonografie, která přináší nové a často provokativní pohledy. Je autorem odborných prací na nejrůznější témata z oblasti židovské vizuální i materiální kultury. Jeho poslední knihu *The Medieval Haggadah: Art, Narrative, and Religious Imagination (Středověké haggady: Obrazy, vyprávění a imaginace)* zařadil týdeník *London Times Literary Supplement* na seznam nejkrásnějších knih roku 2011. V 80. letech působil Marc Michael Epstein jako ředitel divize hebrejských knih a rukopisů v oddělení judaik v aukční síni *Sotheby's*. Stále působí jako konzultant řady knihoven, aukčních domů, muzeí a soukromých sběratelů po celém světě.

Pane profesore, vyrůstal jste skutečně mezi chasidy, jak jste zmínil při přednášce?

Rodina mého otce pocházela ze Slonimu z Běloruska, byli to lubavičští chasidé, ale ne chabadnici. Maminčini rodiče pocházeli z Rumunska, ze sekulárního židovského prostředí. Dědeček mého otce přišel do Ameriky už na přelomu 19. a 20. století, byl to jeden z prvních chasidů v Americe; děda s babičkou, ta je původem z Rumunska, žili v New Haven v Connecticutu. Jenže babička byla hodně nemocná. Měla takové revma, že nemohla ani chodit, a tak když bylo tátovi osm let, poslali ho do chabadnické ješivy v Brooklynu. Chodilo tam jen dvanáct dětí, s mým otcem ještě třeba Šlomo Carlebach a Zalman Schechter. Asi znáte knihu Chaima Potoka *Jmenuji se Ašer Lev* – tak ta je o mém otci. Potok ho přímo neznal, ale slyšel o něm. Ne že by otec jako Ašer Lev maloval *Ukřižování*, ale pravda je, že se v osmnácti letech rozhodl pro umění a studoval malířství

v brooklynské umělecké škole u Ada Reinhardta a Marka Rothka, mladých abstraktních malířů. Pak se zapojil – ne už úplně mladý – do hnutí hippies. A ke konci šedesátých let mě vychovával v tomhle duchu.

Marc M. Epstein. Foto Buck Lewis.

Co na to prarodiče?

Co mohli dělat? Ale otec mě k nim vozil na svátky. Takže jsem vyrůstal ve dvou světech – pokrokovém a liberálním, uměleckém světě mého otce a tradičním světě chasidů. Ale i když se táta živil jako učitel umění, hodně se zasazoval o organizaci amerického systému veřejného školství a přitom sám maloval, každé Vysoké svátky jezdil do ortodoxní komunity v New Haven a vedl bohoslužby jako chazan. Jezdili jsme tam malým volkswagenem, když jsme se přiblížili, tak jsme zaparkovali a táta si nasadil kipu. Přitom byl opravdu úžasný chazan, měl krásný hlas. Děda mi vždycky říkal: „Do šulu spěchej, ze šulu jdi pomalu.“ Pamatuji se také, jak se rodiče zapojili do stávků učitelů ve státních školách, jak stavěli barikády a nesnášeli prezidenta Nixona, pamatuji Woodstock. Mně tenhle dvojitý život dal jednu věc: nezajímá mě umění, nezajímají mě technické detaily, zajímají mě lidé, co oni do umění vkládali, jak jím vyjadřovali své názory.

Chasidé vašeho praděda a dědečka byli uzavřená společnost?

Vůbec ne! Pradědeček si sice chodil pro mléko do jedné židovské farmy, nebral ho z obchodů, ale současně chodil na pláž, do biografu, byl součástí širší společnosti. Chasidská uzavřenost je poválečný fenomén. Carlebach na to měl svůj výklad: říkával, že velekněz v Chrámu musel sloužit Bohu s radostí. Když by byl smutný, bohoslužba by neúčinkovala, nedošlo by ke spojení mezi Hospodinem a lidmi. Když kněz drží smutek, nemůže sloužit Bohu, musí to ho zastoupit někdo jiný. Po válce se ze všech Židů stali kněží, kteří drží smutek, a proto se ortodoxní komunita uzavřela světu, který ten smutek nevnímá.

Jak si vy pamatujete na „zpívajícího rabína“ Šloma Carlebacha?

On nebyl žádný oficiální učitel, učil tím, jak se choval, jak mluvil s lidmi. I když samozřejmě nebyl dokonalý, o tom by mohly některé ženy vyprávět. Já ho znal jako velmi otevřeného, jemného a velkorysého chlapíka. Nesnášel hloupost, ale dokázal se domluvit s neuvěřitelně rozdílnými lidmi. A byl to opravdu Bohem nadaný učitel, právě tím, jak uměl mluvit s lidmi. Když zemřel, neměl na účtu ani tolik peněz, aby to stačilo na pohřeb – všechno rozdal.

Jste známý jako objevitel „podvratných prvků ve středověkých rukopisech“. Osvětlil byste tuto myšlenku?

Ukážu to na příkladu tzv. Zlaté Haggady, která vznikla ve 14. století v Barceloně. Je to nádherný, zlatem ilustrovaný rukopis, odtud ten název. Mimo jiné v ní lze nalézt obrázek, na kterém Aron tluče do veliké žáby a z ní vyskakují další, mnohem menší žabičky. Tenhle výjev neilustruje jen pesachový příběh, tedy jednu z ran, které přivedl Hospodin na Egypt, ale také midraš, výklad, k téhle epizodě. Midraš se zabývá tím, že v Bibli (2M 8,2) je psáno: „A když Aharon vztáhl svou ruku na vodstva Micrajim, vylezla žába a pokrýla celou zemi Micrajim.“ Ale dál už se v Bibli mluví o žábách v množném čísle, takže, jak komentuje Raši, ty ostatní žáby se objevily z té obří žáby. Jak si všiml Bezelel Narkiss

a jeho studenti z Centra židovského umění v Jeruzalémě, ilustrace k rukopisům zobrazovaly nejen doslovný biblický text, ale také výklad. Což znamená, že ti, kdo za rukopis platili, a ve 14. století v Barceloně si zlatem ilustrovaný rukopis opravdu nemohl dovolit jen tak někdo, a kteří tím pádem na práci pečlivě dohlíželi, museli být velmi majetní Židé a museli mít židovské vzdělání. Naopak, ti kdo na rukopisu přímo pracovali, písmomalíři, umělci, Židé zřejmě nebyli a o tom, co jednotlivé detaily znamenaly, neměli ani ponětí.

Ale co je na tomhle zvláštního?

Počkejte chvíli. Když se na obrázek podíváte pozorněji, zjistíte, že žabičky skákají té obří žábě, jak to říct slušně, přímo z pozadí a že hopkají směrem k faraonovi, který se nápadně podobá středověkým křesťanským panovníkům. Já tedy tvrdím, že vzhledem k tomu, jakou cenu musel budoucí židovský majitel rukopisu za práci a materiál zaplatit, diktoval každý detail obrázků. Musel rozhodnout i o téhle zdánlivé maličkosti. V té ilustraci se odráží nejen původní doslovný výklad a Rašiho komentář k němu, ale také výklad samotného soudobého Žida. Ten, kdo si rukopis objednal, chtěl snad těmi neuctivými žabami vyjádřit svůj nesouhlas s tehdejšími faraony, kteří nás „sužují v každém pokolení“, nebo nějak jemně „shodit“ celkovou vážnost a eleganci rukopisu.

Máte ještě další příklady?

V téže hagadě lze vyzorovat zvláštní umístění výjevu s Josefem, kterého bratři zradili a hodili do jámy. Je zcela obklopen jinými výjevy zobrazujícími židovské utrpení. Ale je výjimečný tím, že na rozdíl od zlovolnosti, jichž se na Židech dopouštěli Nežidé, jako byl faraon, se tato zrada týkala vlastních řad. Podle židovské tradice patří vnitřní sváry k nejhorším hříchům, to ony zavinily zkázu Chrámu. Takže je možné, že na tohle chtěl židovský majitel rukopisu upozornit.

Když hovoříme o středověkých židovských rukopisech, jak bohatá to je oblast pro výzkum?

Bývala by to velmi bohatá oblast, ne-

boť Židé měli více knih než ostatní, ale většina z nich byla zničena. Ze Španělska, středověkého centra židovské kultury, se dochovalo patnáct ilustrovaných rukopisů. Musíme si uvědomit, že taková ručně psaná s ilustracemi (a to někdy i zlatem a stříbrem vyvedenými) kniha byla nesmírně drahá. Rodina měla třeba jedinou knihu, a to byla tahle. Existuje tzv. Ptačí hagada, v níž mají všechny postavy ptačí hlavy. Viděl jsem tuhle hagadu, v níž je u svátečního kiduše pronášeného o svátcích, tedy konkrétně o Pesachu, ručně vepsáno slovo „o Sukot“. To naznačuje, že pesachovou hagadu používali kvůli požehnání i o dalších svátcích. Jinou modlitební knihu zřejmě neměli.

Existuje nějaký ilustrovaný rukopis spjatý s Prahou?

To přesně nevíme, mohl samozřejmě vzniknout v Praze a doputovat jinam do Evropy. Jsou známy křesťanské iluminované rukopisy, Pražská bible, která má nádherné iniciály.

Aharon se žábou, iluminace ze Zlaté hagady.
Archiv British Library.

Který komentátor inspiroval ve středověku nejvíce ilustrací?

Byl to nejnámější z nich, Raši. Mluvil jsem o velké žábě; další scéna, která se kreslila, byl Josef, když hledal své bratry a setkal se s neznámým mužem, kterého Raši určuje jako anděla Gabriela. Ilustrovaly se i komentáře Rebejnu Bachji ben Ašera, španělského učenice, zemřel roku 1340. Při deseti morových ranách Hospodin sesílá z nebe na zem oheň a krupobití, led promíchaný s ohněm. Bachja v souvislosti s tím mluví o Mojžíšovi, který o této pohro-

mě hovoří s Bohem, a má přitom roztažené paže, jako by se dotýkaly nebes. Tenhle komentář není z Rašiho, ale ve Zlaté hagadě je ilustrovaný. Pro mě jsou ale nejzajímavější ilustrace, kdy zdroj, tedy komentář, nelze dohledat a můžeme z toho usuzovat, že ilustrace zobrazuje přímo nápad člověka, který kresbu objednal. Že se ti lidé sami považovali za komentátory.

Působil jste jako odborný poradce v aukční síni Sotheby's. Jaká to byla zkušenost?

Sbírat umění je nemoc, mění lidi. Mně práce v Sotheby's taky změnila. Začal jsem tam jako dvacetiletý mladík a napomohla tomu náhoda. Přede mnou v oddělení hebrejských rukopisů pracoval člověk, který nebyl Žid a neuměl hebrejsky. Takže pokaždé, když za ním někdo přišel, vzal pán knihu dozadu a zavolal svému známému, velmi šikovnému ultraortodoxnímu Židovi, který pracoval pro newyorskou podzemku. Popsal mu knihu, přelouskal i název a tenhle chlapík z podzemky ji určil. Jednou se ale do aukční síně dostaly knihy, které byly ukradené z Hochschule für die Wissenschaft des Judentums v Berlíně. Ten pán nedokázal přečíst razítka a dal je do prodeje. Byla z toho ohromná ostuda, byly to cenné knihy, navíc kradené, ale nakonec se našly. Pán dostal výpověď a přijali mě.

Trh to je poměrně čilý, staré, rukou psané knihy kolují. Ale nakonec na mě v Sotheby's zapůsobil úplně obyčejný stařík, který přinesl v papíru zabalenou hebrejskou knihu, o které řekl, že je „hrozně stará“. Vlastně jsem na něj neměl čas, byl jsem netrpělivý. Zeptal jsem se ho, co to je, on ji třesoucím se rukama vytáhl. Já zjistil, že to je modlitební kniha vytištěná roku 1923 ve Varšavě. Málem jsem ho odbyl, že žádnou cenu nemá, ale naštěstí jsem se ovládl, a zeptal se ho, kolik za ni zaplatil. A on odpověděl: „Tahle kniha mě v Aušvicu stála sedm dní bez chleba.“ Nacisti ji u něj našli, sebrali mu ji, nedali mu sedm dní jíst, a pak mu ji vrátili. Úplně jsem oněměl. Došlo mi, jaký se ze mě stal arogantní osel, jak oceňuji knihy jen podle peněz, ne podle toho, co pro lidi znamenají. A tak jsem toho nechal a z aukční síně raději odešel.

ALICE MARXOVÁ

DNY JERUZALÉMA V PRAZE

Po potopě dorazila do města i mladá kultura ze Svatého města

Po povodních, jež česká města i metropoli zpomalily či zcela utlumily, se lidé částečně vzpamatovali, aby je znovu zaskočily politické turbulence a pekelná vedra. Ale i tak mohlo hlavní město uvítat červené Dny Jeruzaléma v Praze: rozmanité kulturní akce mladých jeruzalémských umělců, jejichž originalita a jiskra určitě alespoň částečně přispěly k resuscitaci zdejšího života. Za teplých a postupně stále teplejších večerů lákala představení, výstavy, koncerty či ochutnávky výtvorů jeruzalémských kuchařů v Nosticově paláci na Maltézském náměstí, v „jeruzalémském“ šapitó na Klárově a v kavárně Mlýnská na Kampě místní i zahraniční návštěvníky, zájemce o izraelskou kulturu i náhodné kolemjdoucí. V kině Světozor se konaly filmové projekce a Dny Jeruzaléma posléze vrcholily vystoupeními mladých jeruzalémských zpěváků a kapel v rámci festivalu United Islands (jenž se však nekonal na ostrovech, ale daleko od vody, v břevnovském parku Ladronka).

MINYAN, TANEC A ONE WOMAN SHOW

V chodbě Nosticova paláce představil svůj fotografický cyklus *Minyan – Sbližení* Eitan Vitkon. Jeho výstava zahrnuje jen sedm fotografií, ty nicméně utkvěly v paměti. Eitan, ročník 1967, je profesí archi-

Eitan Vitkon, z cyklu *Minyan – Sbližení*.

tekt a architektura se stala také prvním tématem jeho snímků. Budovy vnímá jak technicky, tak citově – pokroucené zdi rozostřených domů, protáhlé tvary jako by viděné v křivém zrcadle, snímky, v nichž se prolíná několik vrstev téhož pohledu. V mnohém jeho fotografie, které nijak neupravuje na počítači, připomínají koláže Jiřího Koláře. Cyklus *Minyan* patří k největším pracím a dokazuje, že i k tak často – snad až příliš často – zobrazovanému té-

matu, jakým je ultraortodoxní komunita v Izraeli, lze přistupovat neotřepaně. V potměšle chodbě Nosticova paláce vypadaly jeho fotografie jako výjevy ze snu či vzpomínek: intenzivní a přitom rozmlžené, plné pohybu a přitom navěky strnulé.

O pár metrů dál, na nádvoří rozlehlého barokního paláce probíhala vystoupení tanečního souboru c.a.t. a.m.o.n, který nese název podle známé jeruzalémské čtvrti. Ve třech krátkých vstupech předvedli mladé tanečnice a jeden tanečník, co všechno může moderní tanec odvyprávět. V prvním duetu byl zpodobněn pár, který je na pokraji rozchodu, přesto je však cosi drží stále spolu. Vidíme tu lásku a vášň, ale i vztek,

manipulaci, vzájemnou emoční závislost, a dokonce krutost. Druhý vstup tvořilo sólo Mayi Yogelové, která se v působivém projevu připodobnila obrazu *Guernica* od Pabla Picassa. Třetí z ukázek mladé taneční tvorby z Izraele bylo dívčí trio s choreografií *Glitter* od Sofie Krantz, která se jednoznačně a velmi ironicky zabývala tématem kýče. Líbivé či dokonce lechtivé sekvence diváka ukolébaly na vlnách lehce stravitelného žánru, postupně se však zrychlovaly a zintenzivnily, stejně tak i divákovy rozpaky.

Jael Rasoolyová, mladá (ročník 1983) zpěvačka, loutkářka, režisérka, scénografka a designérka, absolventka uměleckých škol v Londýně a v Jeruzalémě, vzápětí představila svou „one woman show“. Dílo *Paper Cut* (Vystřihovánka) se pohybuje na hranici reality a fikce, tragiky a komiky. Příběh osamělé, nepříteli atraktivní sekretářky zamilované do svého šéfa rozehrává autorka u kancelářského stolu a současně ve svých snech inspirovaných hollywoodskými filmy. Ty mistrně prožívá pomocí papírových vystřihovánek za doprovodu klasických šlágrů v několika světových jazycích, včetně češti-

ny. Diváci převážně mladšího věku se váleli smíchy a Jael Rasoolyová, která veškeré role, ješitným šéfem počínaje a hororovou služebnou konče, zvládla i s vymknutým kotníkem, se mohla spokojeně usmívat.

BÍLÝ VOJÁK

Na Dnech Jeruzaléma nemohla chybět zásadní témata moderního Izraele: vleklý, tragický a zdánlivě neřešitelný izraelsko-palestinský spor, vnitřní rozdělení společnosti, vztah sekulárních a pobožných Židů, problémy uvnitř ortodoxní komuni-

Bílý voják v akci. Foto archiv United Islands.

ty. Prezentovaná díla ale nebyla z podstaty ideologická, byla založena na vyhrcovaných životních zkušenostech (strach z terorismu, služba na stanovišti u vstupu do Gazy nebo přímo v Gaze, homosexualita v ortodoxním prostředí) a originálních přístupech mladých lidí. Tato témata reflektovaly studentské snímky z dílen jeruzalémských škol: Filmové školy Sama Spiegelmana a Filmové a televizní školy Ma'ale (jedinečného učiliště zaměřeného na produkci věnující se vztahu judaismu a moderního světa) a Akademie Bezalel. A zcela po svém pak život v rozdělené zemi ztělesňuje Jehuda Braun a jeho postava bílého vojáka.

Bílá jako barva míru a kapitulace, vojenská uniforma jako symbol odporu a moci. Pro Jehudu Brauna, jenž prochází ulicemi západního a východního Jeruzaléma, po izraelsko-arabských městech, sídlištích a palestinských vesnicích oblečený v bílé „plně polní“, je toto paradoxní spojení symbolů zcela zásadní. Jeho rodiče přišli do Izraele z Kanady a usadili se v jedné z osad na Západním břehu, kde Jehuda vyrostl. Poté, co v rámci povinné vojenské služby sloužil v Gaze a vzápětí byl nasazen v Libanonu, se roku 2009 rozhodl – kromě běžného zaměstnání – svérázně se vyjádřit ke složité situaci v zemi, kterou má rád. Na svých toukách se tento zvláštní voják-duch snaží uvolnit napětí, naslouchat, jakým způsobem jeho postavu lidé komentují, jak na něj

reagují, občas s nimi i hovoří. Někdy o něm (či s ním) lidé mluví rádi a otevřeně, někdy ho vyhánějí a házejí po něm kameny, často ho ignorují. Čas od času na něj pozvou policisty nebo skutečné vojáky. V dialogu s lidmi či v reakcích na to, jak se chovají, vznikají náhodná představení. Snaží se ukázat, jak absurdní je život v zemi, kde v některých oblastech musí téměř na každém kroku hlídkovat vojáci. Řešení nezná, jen se pokouší „válčit po svém“.

PROTI ZAŽITÝM PŘEDSTAVÁM

O vzájemných sympatiích Izraelců a Čechů, vyvíjejících se od samotného vzniku židovského státu a podpořeného i celkovým konzistentním postojem polistopadové české zahraniční politiky, se často mluví. Nicméně i u nás přežívají představy o Izraeli jako o státě nanejvýš nebezpečném a jakýmsi způsobem „nenormálním“. Je proto dobře, že se akce jako Dny Jeruzaléma v Praze se konala a že se do metropole podařilo přivést a vkusným a neokázalým způsobem názorně představit současnou izraelskou kulturu. Ta totiž není jen reakcí na složitou situaci v oblasti, ale především odráží život v moderní, rozmanité a nanejvýš zajímavé zemi a její pulz se našťastí všem „zažitým“ předstávám zcela vymyká. Díky patří všem, kdo se na nápadu a jeho realizaci podíleli, od

Jael Rasoolyová při představení *Výstřihovánky*.
Foto United Islands.

představitelů velvyslanectví obou zemí, Českého centra v Tel Avivu, jeruzalémské a pražské radnice, Ministerstva kultury ČR, pražské židovské obce po restauraci Bar Bar a kino Světozor. Za profesionální práci a neformální přístup přímo v terénu patří poděkování organizátorům ze společnosti United Islands.

ALICE MARXOVÁ, ASJA MEYAS

HRA, KTERÉ SE ŘÍKÁ ŽIVOT

Dva festivalové snímky s tematikou Jeruzaléma

Jeruzalém je město, na jehož magické přitažlivosti se shodnou téměř všichni, co ho kdy navštívili. Festival Dny Jeruzaléma si mimo jiné vytkl za cíl toto výjimečné místo pražským divákům přiblížit, a filmová dramaturgie v tomto směru nezůstala pozadu. Dva celovečerní filmy, které zde představíme, spojuje kromě jeruzalémské tematiky také skutečnost, že patří mezi nejambicióznější produkce izraelské kinematografie posledních let – snímek *Personalista* (2010) byl izraelskou akademií vyslán do oscarové soutěže, druhý film *Pravidla vnitřní gramatiky* (2010) sice do prestižních nominací neprokl, získal však řadu festivalových ocenění. Oba filmy byly navíc natočeny podle vysoce ceněných literárních předloh – *Personalista* podle románu A. B. Jehošuy a *Pravidla vnitřní gramatiky* podle knihy Davida Grossmana. Na okraj stojí za to podotknout, že jak Jehošua, tak i Grossman – a nakonec i třetí z trojice nejvýznamnějších současných izraelských prozaiků, Amos Oz – z Jeruzaléma pocházejí a neustále se k němu ve svém díle vrací, aby jej zobrazili v jeho mnoha vrstvách a podobách.

PERSONALISTA

Personalista režiséra Erana Riklise přejímá zápletku Jehošuyova románu, který například v angličtině vyšel pod názvem *Žena z Jeruzaléma*. V leccems kafkovský příběh, ukazující mimo jiné odcizenou podstatu byrokracie i řady jevů moderního života, začíná v momentu, kdy během teroristického atentátu v jeruzalémské tržnici zemře neznámá žena, Ruska. Nikdo se po ní neshání a jediným vodítkem její identity je výplatní lístek z pekárny, kde pracovala jako pomocná uklízací síla – a protože pekárně hrozí mediální skandál, o převoz těla do Ruska se postará personalista firmy. Z anabáze napříč celým Ruskem, která nabývá čím dál absurdnějších obrysů, se pro hrdinu stává jakási odysea hlubšího osobního významu, jež hrdinu nutí stále více uvažovat o životě a smrti ženy, o níž prakticky nic nevěděl. Příznačné přítom je, že pravoslavná Ruska patří k oněm „neviditelným“, málo známým obyvatelům Jeruzaléma, k chudým gastarbeitřům, kteří žijí často i v samém středu izraelské společnosti (Ruska ve filmu obývá nuznou garsonku v Mea Šearim), třebaže modlit se odcházejí na Olivovou horu, a mnohdy také sdílejí izraelské osudy, v Jehošuyově příběhu dokonce i smrt uprostřed běsnění intifády. Odosobněný a sou-

časně univerzální charakter celého příběhu je v románové předloze podtržen tím, že žádná postava nemá jméno. Toto se však spolu s dalšími kvalitami Jehošuyovy knihy ve filmu stírá a výsledkem je chladný, odtažitý, byť možná řemeslně bezchybný snímek. Výsledný dojem už nespravila ani snaha o barvitě ztvárnění groteskní absurdity rusko-sovětského venkova, jímž film jako by se marně snažil dosáhnout atmosféry filmu *Naprostu osvětleno*, adaptace románu amerického židovského autora Jonathana Safrana Foera.

PRAVIDLA VNITŘNÍ GRAMATIKY

Film Nira Bergmana *Pravidla vnitřní gramatiky* vrací diváka o několik desetiletí zpět, do jeruzalémské dělnické čtvrti šedesátých let. David Grossman v literární předloze tohoto snímku přináší novou variaci na téma dětství a dospívání, které ho dlouhodobě zajímá. I v knihách *Klikatě děti* či *Mít s kým běžet*, podobně jako v novele *Momik*, která tvoří první část Grossmanova románu *Viz: LÁSKA*, je v ústředí pozornosti osamělý hloubavý chlapec s bohatou fantazií, který se přenáší přes bolesti dospívání i rodinná traumata. Hrdinu příběhu Aharona sledujeme během tří let, během nichž opouští dětství, ale jeho tělo odmítá růst – jako by usku-tečňovalo jeho niternou potřebu uzavřít se do přítomného okamžiku. Režisérovi – i vynikajícímu představiteli ústřední role – se podařilo neobyčejně sugestivním způsobem nejen vykreslit atmosféru jeruzalémské čtvrti, v níž v šedesátých letech dosud žijí především přistěhovalci z Evropy obtěžkáni břemenem minulosti, ale také diváka vtáhnout do bohatého vnitřního světa dětského hrdiny a připomenout, na co máme sklon v dospělosti zapomenout – jak vážné, těžké a někdy i smrtelně nebezpečné je tohle období lidského života, neprávem pokládané za bezstarostné a takřka idylické. Když v samém závěru malý Aharon zanechá svému nejlepšímu kamarádovi z dětství sedm smluvených znamení, jež signalizují volání o pomoc, a pak se neprodyšně uzavře do staré ledničky při svém posledním pokusu o Houdiniho kousek, filmové plátno se zatemní a v nás zatrne – ne snad jen rodičovským strachem o chlapcův osud, ale u vědomí, o jak mnoho jde vždy a v každém věku ve hře, které se říká život.

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

GANS PO STALETÍCH

Pražská konference a obraz židovského historika a vědce

Na konci května se na pražské filozofické fakultě odehrála mezinárodní konference o pražském židovském učenci Davidu Gansovi (1541–1613). Po tři dny se badatelé z České republiky, Izraele, USA, Británie, Švýcarska a Německa pokoušeli z různých úhlů pojednat Gansovu osobnost a dílo.

SOUKROMÝ UČENEC

O životě Davida Ganse nevíme mnoho a existuje řada důležitých otázek, na které by mohl odpovědět pouze objev nových archivních pramenů. Za místo Gansova narození označují historikové německý Lippstadt, později se však tak jako mnoho německých Židů přesunul do Polska, kde studoval ve slavné krakovské ješivě rabi Moše Isserlese (1520–1572). Setkání s tímto učencem muselo být pro Ganse rozhodující. Isserles totiž patřil k aškenázským rabínům, kteří byli otevření studiu filosofie a přírodních věd, navíc se, stejně jako později Gans, zajímal o chronologii a genealogii. Z Polska se Gans přestěhoval do Prahy, která v poslední čtvrtině 16. století nabývala Židům relativně stabilní podmínky, velkou fungující obec a rozsáhlé intelektuální aktivity. David Gans žil v Praze jako soukromý učenec, podle všeho z podpory svého bratra Seligmána a později nejspíše i Mordechaje Maisla.

Je třeba zdůraznit, že takovéto společenské ukotvení, připomínající mnohé pozdější židovské osvícence (*maskilim*), bylo v židovské společnosti Gansovy doby spíše výjimečné. Nemnohé analogie bychom mohli najít v tehdejší Itálii (např. Azarja de Rossi nebo Avraham Jagel), ale v Aškenázu představuje Gans případ zcela jedinečný. Z pozice soukromého učence, který nebyl rabínem a neměl ani žádné doložitelné povolání (de Rossi i Jagel byli lékaři), se Gansovi podařilo hned v několika ohledech posunout hranice tehdejších konvencí. Jak dokazují jeho dochované spisy, dosáhl i jako laik nezanedbatelného rabínského vzdělání. Přesto se podle vlastních slov rozhodl psát pro „ba'alej batim“, nově se formující třídu Židů, kteří sice měli světská povolání a nemohli se proto věnovat studiu jako profesionální učenci, ve volném čase však studovali – a četli. Již od 50. let 16. století můžeme v Aškenázu sledovat zvyšující se zájem o jiné než čistě halachické disciplíny: filosofie a mystika, genealogie, chronologie, historiografie, geografie a přírodní vědy, zejména astronomie, se prosazují jako integrální součást

vzdělání rabínských učenců. Na druhou stranu je však třeba připustit, že jen nemnozí rabínské učenci se v těchto disciplínách posunuli za hranice toho, co bylo známo již ve středověku. 16. století bylo sice dobou objevů na mnoha frontách, charakterizovala je však také konfesionalizace a v jejím důsledku posilování bariér mezi jednotlivými křesťanskými denominacemi i mezi Židy a křesťany. Zmíňme jen, že právě v této době postupně vzniká institucionalizovaná cenzura, stejně jako ghetta. Exkluzivita raně moderní doby byla přitom vzájemná. V tomto ohledu se nabízí srovnání mezi Gansem a pražským Maharalem. Maharal ve svém spisu *Netivot olam* zakazuje osobní styk s nežidov-

Ve své kronice *Cemach David* píše Gans také o vynálezu knihtisku. Praha 1592.

skými učenci, používání nežidovských knih povoluje pouze za účelem usnadnění polemiky s Nežidy. Jak v hlavní přednášce konference ukázala Joana Weinbergová z Oxfordské univerzity, podobné zákazy autorit je třeba interpretovat opatrně. Nově objevený deník francouzského dvořana, který pobýval na Rudolfově dvoře, dosvědčuje, že jej Maharal několik měsíců vyučoval ve svém domě hebrejštinu.

CEMACH DAVID

Oproti Maharalovi se Gans nedomníval, že je třeba méně vzdělané Židy před škodlivými vlivy chránit. Jak zdůraznila Jiřina Šedinová z Univerzity Karlovy, Gans ve své kronice *Cemach David* (*Ratolest Davidova*), již vydal tiskem roku 1592, na nežidovské prameny zcela otevřeně odkazuje. V astronomických spisech pak Gans hovoří o svých osobních kontaktech s Tychonem Brahem a popisuje astronomická pozorování v Benátkách nad Jizerou v Keplerově observatoři tak detailně, že vylučuje jakékoli pochyby o jejich autenticitě.

Gansova kronika se podle očekávání stala jedním z hlavních témat konference. Rachel Greenblattová z Harvardovy univerzity poukázala na možné vlivy prostředí rudol-

finské Prahy na Gansovo rozhodnutí sepsat knihu o dějinách. Gans psal v císařském rezidenčním městě, jež se přirozeně stavělo do kontextu světové historie. Ovšem stejně jako tehdejší Praha byla rozdělena na část židovskou a nežidovskou, i Gans se rozhodl rozdělit své dějiny na dva díly: první pojednává o dějinách Židů, druhá o dějinách obecných, i když přítomné rejstříky (novinka tehdejší typografie) a odkazy vybízely čtenáře k paralelnímu čtení. Problému jazyků, které pražští Židé Gansovy doby používali, se věnoval Martin Wein (Univerzita Tel Aviv/NYU).

Originální interpretaci podvojně struktury Gansovy kroniky podal Carsten Wilke z Central European University. Wilke poukázal na skutečnost, že Gansovo uspořádání má svůj důležitý precedent v historiografickém myšlení sv. Augustina, který taktéž volá po oddělení „těla a duše“, „hmotného a duchovního“, „překotně proměnlivého a stálého“ v popisu dějin. Tytéž protiklady stojí i v jádru Gansova pojetí dějin.

Joseph M. Davis, českým čtenářům známý z překladu jeho knihy o Jom Tov Lipmannu Hellerovi (Sefer, 2011), poukázal na důležitost, kterou Gans přikládal nežidovským králům a zejména Habsburkům. Obdiv k nim podle Davise povinné vyjádření loajality přesahoval. Tento aspekt Gansovy kroniky souvisí i s jejím vztahem k jiné historické práci z přibližně téhož období, anonymní, relativně nedávno objevené kroniky, již roku 1993 vydal z jediného rukopisu Abraham David a jejíž český překlad z pera Pniny M. Rubešové právě vydalo nakladatelství Academia. Alexandr Putík upozornil, že srovnání Gansova popisu některých událostí s touto kronikou odhaluje „oficiální“ charakter jeho spisu v kontrastu s realističtější a kritičtější pohledem autorů textu, který byl dle Putíka vnitřním dokumentem pražské židovské obce a nepodřizoval se autocenzuře.

V panelu věnovaném typografii Gansovy kroniky nejprve Olga Sixtová (FF UK) zařadila tento tisk do kontextu dalších nerabínských a neliturgických pražských vydání a poukázala i na význam druhého pražského gansovského tisku, astronomického spisu *Magen David* (1612), jenž je dochován pouze v jediném exempláři v Bodleian Library. Pavel Sládek (FF UK) se zabýval typografickými prvky prvotisku kroniky a David Sclar z City University of

(pokračování na str. 23)

ZPRÁVA O TŘECH VÝROČÍCH

O konferenci, diskusi pamětníků a happeningu

Během května byla v Rakouském kulturním fóru v Praze připomenuta letošní výročí Otokara Fischera (1883–1938), Eduarda Goldstückerova (1913–2000) a Franze Kafky (1883–1924). Programy byly žánrově tak různorodé jako vzpomínané osobnosti: odborná konference, diskuse pamětníků, happening. Konference *Otokar Fischer: V rozhraních* (20.–22. 5.), spolupořádaná pražskou germanistikou, Institutem pro studium literatury a Institutem pro německou a nizozemskou filologii při berlínské Freie Universität, se zabývala rozsáhlou literárněkritickou a překladatelskou činností pražského germanisty židovského původu.

KONFERENCE

V úvodním bloku (na půdě filozofické fakulty) promluví Jiří Brabec a Jiří Stromšík. Jiří Brabec zmínil odlišnost Fischerova pojetí literatury od dobového formalismu a strukturalismu, Fischerův průkopnický zájem o psychoanalýzu a její využití pro literární vědu, jeho pojetí tvůrce, inspirované především studiem Kleista a Nietzscheho. Jako stále aktuální vyzvedl studie ze 30. let *Židé a literatura* a *Wassermann a Němci, Wassermann a Češi*: „Naléhavé otázky jinakosti, jednoty v kontradičním poli by měly stát stále ve středu naší pozornosti.“ (Brabecův i Stromšíkův text publikoval elektronicky Institut pro studium literatury).

Rovněž Jiří Stromšík zmínil Fischerův trvalý zájem o genezi díla a tvůrce (na rozdíl od strukturalistického soustředění se na text). Nejvýrazněji v obou příspěvcích zazněl Fischerův prožitek „rozhraní“, „pomezí“, paradoxu, ilustrovaný například citovanou básní ze sbírky, která vyšla v roce 1916: „Mé místo, křížovatka, můj osud, rozhraní;/ mou prapodstatou změna, severojižní můj směr.“ Jiří Brabec v souvislosti s Fischerovým židovstvím zmínil studii o Heinem z roku 1923, kterou Pavel Eisner ohodnotil jako psanou „nejen výborným germanistou, psal ji člověk, který již úplně vzal na sebe svůj osud“.

Příspěvky germanistů, historiků, bohemistů a historiků umění z Čech, Německa, Francie a USA v následujících dnech pak nejlépe dokládají rozpětí a aktuálnost Fischerova rozsáhlého díla, od básnictví, estetiky, teatrologie, publicistiky po překladatelství. Je trochu překvapivé, že Fischerovi-překladateli byla věnována malá pozornost, ač například jeho překlad *Fausta* z roku 1928 odborníci stále považují za ne-

překonaný. Navíc jsou to právě jeho texty týkající se překladu, bilingvismu, prolínání kultur, synkretismu, hybridnosti (Fischerův vlastní výraz, nikoli v posledním desetiletí hojně užívaný teoretický koncept), které patří k tomu nejinspirativnějšímu a nejaktuálnějšímu z jeho díla, jak se domnívá autorka těchto řádků. Můžeme se těšit na šestnáctisetstránkový výbor z Fischerova díla (připraveného v osmdesátých letech pro Odeon), který se chystá k vydání.

DISKUSE

Květnové austro-germano-slavistické události, které jsou předmětem tohoto sloupku, byly i vynikajícím zdrojem pro úvahy o kontinuitě a genezích. Stromšík citoval slova Fischerova žáka Eduarda Goldstückerova, podle nichž jeho generace zůstala dlužníkem Fischerovu dědictví. Na Goldstückerova se vzpomínalo v Rakouském institutu týden po fischerovské konferenci. V roli vzpomínajícího byl kromě Kurta Krolopa

...a poté byl brook obřích rozměrů vypuštěn k nebi. Foto Pavel Vácha.

a Ivana Klímy i Goldstückerův žák Jiří Stromšík. Diskuse moderované Petrem Brodem se zúčastnil i mladší historik Jan Mervart. Vzpomínající se vraceli převážně do 60. let. Ivan Klíma se několikrát ohradil, že Goldstücker byl pro jeho okruh komunistickým funkcionářem spíše než generačním symbolem, jak bývá hodnocen v zahraničí. Poklidný ráz vzpomínek byl narušen odkazem Petra Broda na Goldstückerův článek v *Nové myslí* a otázkou po sepětí E. Goldstückerova se socialistickým realismem. Poznámka vyvolala překvapivě kontroverzní reakce. Spojitost Goldstückerova s neslavnou doktrínou odmítli jak panelisté, tak vzrušené několikagenerační hlasy z publika. „Goldstücker war kein Vertreter des sozialistischen Realismus.“ „Goldstücker nebyl zastáncem socialistického realis-

mu,“ prohlásil s jednoznačností Kurt Krolop. Jiří Stromšík reagoval připomínkou Goldstückerových zájmů o německé klasice i avantgardní umění, jeho řečnických schopností a hlavně zmínkou o jeho přínosu při vybudování pražské německé literatury jako vědního oboru. Jak zaznělo z publika, na rozdíl od pražské fakulty zůstala Goldstückerovi po návratu z Německa věrná i v 90. letech germanistika plzeňská, jež mu uspořádala dvě besedy. Během recepce kolovaly na chodbách texty připomínající liblickou konferenci a Goldstückerova jako jejího ústředního pořadatele. Další den se jeho dílem zabývali germanisté a historici ve „dvoustovce“ na filozofické fakultě. Pozoruhodná byla kupříkladu dvojice referátů analyzující různé verze Goldstückerových memoárů, a především podíl Jiřího Gruši na jejich utváření s využitím dokumentů z Grušovy pozůstalosti.

ŘEHOŘ SAMSA NA NEBI

Spíše než akademickými otázkami, nakolik znal Fischer Kafku či zda lze číst Topiče jako představitele dělnické třídy, se happening Eugena Brikciuse a Zuzany Brikciusové pustil bez okolků do materiálu samé-

ho a uvedl dramolet na téma Kafkova *Dopisu otcí* či korespondence s Felice Bauerovou. Kafkovská procházka v rámci jejich už 18. „literárního výletu“ (nazvaného *Kafka-land Revisited*) se konala 3. června, v den, kdy měla kulminovat voda na Vltavě. Na přípravě výletu spolupracovalo rakouské ministerstvo školství, umění a kultury a Spo-

lečnost Franze Kafky, která ale toho dne evakuovala Kafkovu knihovnu ze suterénu svého staroměstského sídla. Výlet hrozící vodou neutrpěl, neboť trasa vedla převážně vyššími nadmořskými výškami Žižkova a Vinohrad. Kafkovo „sociální citění“ – v 60. letech vyvolávané v existenci marxistickými literárními vědci od Paříže po Moskvu – se na Havlíčkově náměstí zpřítomnilo v autentičtěji proletářských žižkovských písních, vrcholících Hymnou nezávislého Žižkova, a zastávkou na chodníku v Bořivojově ulici před bývalou továrnou na azbest, jejímž odcizeným podílníkem byl jednu dobu Kafka. Happening byl zakončen v Grébovce, kde zazněl Brikciusův text *Odlet Řehoře Samsy*, a poté byl brook obřích rozměrů vypuštěn k nebi.

VERONIKA TUCKEROVÁ

VAJHI BA-CHACI HA-LAJLA III

Stalo se o půlnoci v Tel Avivu – a jak je to v Izraeli dnes

Na úvod třetí části část poznámek o týdenní cestě po Izraeli, kterou jsme v březnu letošního roku uskutečnili s několika přáteli, je třeba přiznat, že za týden se všechno vidět nedá. Vlastně to ale není ani nutné. To, že o půlnoci v pátek 14. května roku 1948 po dvou tisíciletích znovu vznikl izraelský stát a že díky tomu můžeme šedesát pět let poté po Svaté zemi svobodně cestovat, poskytuje něco jako přímý podíl na něčem, co se velice podobá zázraku, zkušenost, kterou jinak naše doba právě nenabízí. Setkání představ a očekávání, které se dlouhodobě utvářely s tím, jak vypadá skutečnost, je setrvalou událostí – a dává k dispozici zvláštní optiku, kterou je občas možné zahlédnout i to, co je, jak rád říkal Exupéryho malý princ, „očím neviditelné“.

JERUZALÉM

Po Tel Avivu a pobřeží a Negevské a Judské poušti jsme si jako poslední místo pobytu zvolili Galileu. Zhruba v jedné třetině třístakilometrové cesty z Aradu na sever Izraele je ukazatel na Jeruzalém a nám, i kdybychom to neměli v úmyslu, by stejně nic jiného než odbočit nezbývalo. Protože Jeruzalém...

Čtyřproudá kolona automobilů, kamionů i autobusů se trpělivě sune vzhůru do kopců a pomalu se blíží k městu, stejně jako před ní už tolik poutníků i vojáků, kteří tudy prošli cestou od pobřežní planiny během čtyř tisíc let, po které Jeruzalém existuje.

Dnes, kdy má město téměř milion obyvatel a je největším i nejlidnatějším sídlištěm v Izraeli, patří jeho rozhodující část novým čtvrtím, vybudovaným během 20. století. Ale stejně jako před stáletími i tisíciletími je jeho srdcem a jád-

rem Ir Atika, Staré Město; a stejně jako dřív vede Rechov Jaffo k Šaar Jaffo, bráně Jafské, za kterou se rozprostírají čtyři části starého Jeruzaléma: židovská, arménská, křesťanská a muslimská.

Před hradbami Jeruzaléma.

Za bránou lze vystoupit na hradby, které nechal v 16. století postavit sultán Sulejman I., zvaný Nádherný, ten, který zvítězil u Moháče nad Ludvíkem Jagellonským v bitvě, jež stála českého

a uherského krále život. Hradby mají čtyři kilometry na délku, vysoké jsou dvanáct metrů a dá se po nich s dobrým výhledem obejít větší část Starého Města. Je to fascinující cesta časem a historií, nad kopulemi arménských kostelů, k Sionské bráně, ze které se otevře pohled na Davidovo město a Har ha-Zejtim, horu Olivetskou, a pak židovskou čtvrtí dolů k západní části Chrámové hory, k ha-Kotel ha-Maaravi, Zdi nářků.

A potom pohled z druhé strany, z vrcholku Olivetské hory, přes nesmírnou rozlohu židovských hřbitovů, na Jeruzalém starý i nový, na zlatem se třpytící kopuli Skalního dómu i dal-

Galilea, jeden z pohledů, které se otvírají cestou do Safedu. Foto na této dvoustraně Jiří Daniček.

ší stavby a stavbičky na Har ha-Bajit, Chrámové hoře, biblické hoře Morija. Stáli na ní Avraham, Jicchak, kámen, anděl a beran (1M 22,1–19) v době, kdy po kopuli a po stavbičkách ještě nebylo ani památky. Sen o andělech

tady snil praotec Jaakov a tady se poprvé setkal se svým Bohem, Bohem Avrahamovým a Bohem Jicchakovým (1M 28,10–19). Tady postavil král Šlomo pro Šechinu, Boží přítomnost, jeruzalémský chrám.

Tradice říká, že až přijde Mesiáš, zjeví se nejdříve na Har ha-Zejtim a cestou do Jeruzaléma vzkřísí mrtvé. Židé, pochovaní na svazích hory, mají v důsledku toho k vykoupení nejbližší. Pravda je, že by se sotva našlo na světě druhé místo, odkud je možné alespoň letmo nahlédnout do věčnosti tak, jako při pohledu z Olivetské hory na Jeruzalém.

GALILEA

Dvě ze čtyř svatých měst judaismu, Tiberiada a Safed, leží v Galileji. Také kibucy jsou zde starobylé, některé pocházejí ze samého počátku 20. století a nedaleko Galilejského jezera, které se hebrejsky hrdě jmenuje Jam Kineret, Kineretské moře, se nachází vůbec první ze všech, Degania. Po lidmi až po okraj naplněném Jeruzalémě a po cestě mimořádně frekventovanou dunící dálnici mezi Jeruzalémem a Haifou jsme konečně odbočili na Karmiel a dorazili do míst, obklopených horami a tichem. Kibuc Moran je dobré místo, to bylo poznat už při příjezdu v soumraku, s vlídnými lidmi a prostým, příjemným ubytováním. Vysoko na stráních okolních hor blikají světélka drúzských vesnic, ještě

nad nimi galilejské hvězdy, občas někdo vyjde s pozdravem ze tmy a zase v ní mezi stromy a keři zmizí. Teplý vítr a jeho vůně uspává a přináší pocit, že takhle je to tady odjakživa, domky, stromy i lidé. Moran znamená kalina. Založili ho mladí lidé, kteří už nechtěli žít ve velkých městech, v roce 1977.

Je dobré si občas připomenout, že hodně míst i událostí, které k Erec Jisrael patří, se vztahují k věčnosti nebo jsou pro věčnost koncipovány. To má na čas a jeho vnímání účinek, se kterým máme jen malou zkušenost. V Galileji stačí na chvíli se

zamyslet nebo i jen nedávat pozor, a náhle jsme v daleké minulosti, která je na druhé straně přinejmenším každý pátek večer nejsoučasnější současností, totiž v Safedu. Ten je od Moranu právě tu klasickou půlhodinku jízdy, vzhůru, do kopců. Však je to také jedna z nejvýše položených obcí v celém Izraeli a zejména v zimě tady časť prší.

SAFED A MERON

Mezi svatá města se Safed, hebrejsky Cfat, po-

čítá zejména proto, že tu v 16. a 17. století (o. l.) působili učenci a kabalisté, kteří trvale ovlivnili další podobu a praxi judaismu prakticky na celém světě. V té době žilo ve městě okolo deseti tisíc Židů, na tehdejší poměry v Palestině ohromující počet. Mnozí z nich byli vyhnanci ze Španělska a Portugalska, kteří nakonec našli útočiště v turecké říši. Katastrofa, která je potkala, a snaha porozumět jejímu smyslu je učinily vnímavějšími pro cesty mysticismu a mesiášských očekávání. Rabíny tu byly takové autority jako Moše Cordovero, který nově rozpracoval učení o sefirot, excelentní kabalista Jicchak Luria, zvaný Ari ha-kadoš, svatý Lev, jehož myšlenky převedli později osobitým způsobem do životní praxe východoevropští chasidé, Josef Karo, proslulý autor závazného právně-normativního kodexu *Šulchan aruch*, i Šlomo Alkabec, autor liturgických písní a modliteb.

To, že minulost Safedu se setrvale stává přítomností, si můžeme doložit na posledních dvou jmenovaných. Píseň Lecho dodi, kterou rabi Alkabec složil a na počest princezny Šabat zpíval se svými druhy, můžete slyšet v pátek navečer v každé, ale skutečně každé synagoze, kolik jich na světě je. A pravidla, která shromáždil do *Šulchan aruchu* Josef Karo, tvoří osnovu ortodoxního judaismu dnes jako před staletími. Pokud nevíte, co a současně jak dělat (nebo nedělat), podívejte se do *Šulchan aruchu*. Tam to najdete.

Synagoga Josefa Kara v Safedu.

V Safedu najdete staré a krásné synagogy, pojmenované po zdejších rabínech, k jejichž hrobům dole pod městem se přicházejí modlit Židé z celého světa. Plují se svými širokými klobouky a štrajmly, z nichž některé jsou velké jako kola od vozu,

černými plášti a úctyhodnými plnovousy průzračným horským vzduchem, a kdo se dokáže dobře dívat, přijde na to, proč židovští malíři tak často zachycují postavy tradičních

Židů v letu, ve vzduchu. Oni se totiž skutečně vznášejí.

Jen několik málo kilometrů odtud se zase nachází jedno z ohnisek říše Talmudu, Meron. V prvním století o. l. se tady vysoko v horách se svým symem Elazarem před Římany skrýval významný autor talmudské halachy, Šimon bar Jochaj. *Zohar, Kniha Záře*, jejíž autorství tradice Bar Jochajovi připisuje a kterou měl napsat právě tady, je základní a nejdůležitější text židovské kabaly. Významně ovlivnila a stále ovlivňuje myšlení judaismu – bez ohledu na to, že někteří historici autorství Bar Jochaje zpochybňují. Hroby obou učenců, otce a syna, na úpatí obrovské hory Meron (1206 m) jsou cílem zbožných poutníků a v den jarcajtu (výročí úmrtí) rabiho Šimona bar Jochaje na Lag ba-omer, třicátý třetí den počítání omeru mezi Pesachem a Šavuot, se u nich shromažďují desetitisíce lidí. Podle staré tradice oslavují jeho památku táborovými ohni, modlitbami, zpěvem a extatickým tancem.

RAMAT HA-GOLAN

Za hlubokým údolím Jordánu a nad hladinou Galilejského jezera se rozkládají Golanské výšiny, malé území,

jehož rozloha je s velkou pravděpodobností menší než plocha papíru, potíštěná texty, které se jeho statusu a práva Izraele na jeho správu týkají. Sýrie, která odtud po léta ostřelovala dole položené galilejské osady a pro kterou znamenaly především nástupišťe pro útoky na židovský stát, o ně přišla v šestidenní válce (1967). Za jomkipurové války (1973) se tady odehrála bitva, ve které se Izraeli teprve po několikadenních těžkých bojích a za cenu velkých ztrát podařilo syrskou armádu zastavit, porazit a vytlačit zpátky.

Dnes, kdy nedaleko za linií příměří už dva roky mezi sebou bojují syrské vládní jednotky s povstanci proti režimu Bašára Asada a kdy počet obětí občanské války dosáhl téměř stovky tisíc, je na Golanech klid. Na loukách s jarními květy, posetých bílými kameny, se pasou stáda koní a krav, vinice a sady se střídají s prašnými cestami pro tanky, vedoucími k vojenským základnám, vysoko nad krajinou krouží draví ptáci a úplně nejvýš, na hranici s Libanem, se rýsuje obrovský masiv hory Hermon s bílým zasněženým vrcholem. Pod ním zraje ve vysokých polohách znamenité bílé i červené víno, produkované především velkým vinařstvím Golan Heights Wi-

Krajina na Golanech, v pozadí masiv hory Hermon.

nery se sídlem v Kacrinu pod značkami Yarden, Gamla a Hermon. Je zde ale i řada malých pozoruhodných rodinných podniků, například Odem Mountain Winery a jeho špičkové červené Alfasi (Cabernet Sauvignon a Merlot).

(pokračování na str. 17)

Joseph Epstein

ZA PÁSMEM OSÍDLENÍ: PŘÍBĚH

Úryvkem z povídky Josepha Epsteina představujeme novou *Židovskou ročenku*. J. Epstein se narodil roku 1937 v Chicagu, proslavil se jako vynikající esejista a posléze úspěšný povídkář. Zatím mu vyšly tři sbírky krátkých próz: roku 1991 *Zlatí hoši* (*The Goldin Boys*), roku 2003 *Báječní bezvýznamní Židé* (*Fabulous Small Jews*) a roku 2010 *Milostná píseň A. Jeroma Minkoffa a jiné povídky* (*The Love Song of A. Jerome Minkoff and Other Stories*). Dva z jeho kousků, *Můj bratr Eli* (*My Brother Eli*, 2007) a *Za pásmem osídlení* (*Beyond the Pale*, 2009), z níž je naše ukázka, se dokonce probíjaly do každoročně vydávané antologie výstižně nazvané *Nejlepší americké povídky*. Hrdinou příběhu, jenž se odehrává na sklonku 50. let v New Yorku, je mladý redaktor, kterého dědeček v mládí naučil jidiš. Shodou okolností se seznámí se Zalmanem Belznerem, jedním z mistrů jidiš prózy, jehož dílo zatím nebylo vydáno anglicky, a tudíž ho nikdo nezná. Překlada Belznerovy prózy se však ujala jeho manželka – a ta požádá redaktora o „malou“ laskavost: aby její překlad zredigoval.

(...) Poté, co jsem se podruhé posadil ke knize *Za pásmem osídlení*, jsem se od překladu Gerdy Belznerové zcela oprostil. Při bližším ohledání jsem zjistil, že je primitivní a nelze ho zachránit. Nicméně román samotný byl Belznerův majstrštyk. Sledoval osudy chlapce vychovaného v přísné náboženské tradici, hvězdného žáka jedné z proslulých ješiv ve Vilniusu, jenž měl všechny předpoklady k tomu, aby se z něj stal veliký učenec a rabín. Eliezer Berliner však uprchne do Ruska a žije mezi revolucionáři v Moskvě, která byla Židům zapovězená. Chytanou ho a uvězní v Lubjance, načež se v předvečer ruské revoluce opět shledá se svými kamarády. O dva roky později ho pro změnu zatknou sovětská tajná policie a on nakonec uteče do Paříže v naději, že tam svůj život zasvětil poezii. Belzner načrtnul vynikající vedlejší postavy Lenina a Trockého, Bucharina i mladého Stalina. Ve formálně průzračné próze útočil na prázdno oficiálního náboženství, nesmyslnost radikální politiky a marnost veškerého umění, které člověka nakonec nepřivede k náboženskému rozjímání. K náboženskému rozjímání samozřejmě

zásadně odlišnému od všeho, o čem se kdy byt jen zdálo rabínům ve Vilniusu, u nichž se náš protagonist vzdělával.

Belznerova metoda vyprávění příběhu Eliezera Berlinerera mi připomínala pointilismus: namísto celku pečlivé nanášení tečky po tečce, přesného detailu po detailu. A on ty tečky propojil tak bezvadně, že jsem knihu četl, jako bych umíral a dychtivě obracel listy v naději, že předepíšou na mou nemoc dosud neznámý lék. Jako chlapec jsem občas s dědečkem cvičně přeložil stránku dvě, ovšem nikdy nic rozsáhlého. Dopadlo to tak, že jsem na titulu nakonec pracoval čtyři hodiny denně: dvě hodiny po ránu, než jsem odcházel do prá-

Kresba Jiří Stach.

ce, a další dvě poté, co si Naomi unavená těhotenstvím šla večer lehnout. Nad překladem jsem přemítal v kanceláři a v duchu jsem přeorával anglické věty, které Belznerův silný text nevystihovaly přesně. Dupal jsem nad nimi a znovu je přeformuloval, když jsem usínal – s paží kolem své ženy a myslí v Moskvě s mladým Eliezerem Berlinerem.

Byl to pouhý překlad, ale práce na něm mě ohromně těšila. A už jsem tušil, že já sám na skutečně tvůrčí práci nedosáhnu; k zázraku, jemuž se říká literatura, se patrně nejvíc přiblížím každodenní dřinou s textem Zalmana Belznera. A na tom, aby k něčemu to moje lopotení vedlo, hodně záleželo – vlastně na tom záviselo všechno ostatní.

Dopřekládal jsem o dva měsíce dřív, než jsem čekal, a svoje dílo jsem spolu s verzí Gerdy Belznerové zaslal do bytu na West End Avenue. Po čtyřech dnech mi zavolala.

„Pane Bermane,“ řekla, „Zalman Belzner si přečetl váš překlad svého románu *Za pásmem osídlení* a rád by se s vámi setkal, abyste ho spolu probrali. Kdy by se vám to laskavě hodilo?“

Dohodli jsme se na čtvrtek. Navrhla oběd u nich doma, opět o půl druhé.

Tentokrát mi otevřel sám Belzner. Jeho postava jako by zaplnila celý dveřní rám. Na sobě měl nevyžehlené šedé kalhoty, zmačkanou bílou košili se skvrnkou od inkoustu u kapsy a kolem krku krátkou kašmírovou šálou s abstraktním esovitým vzorem na kaštanově hnědém podkladu. Podle očí se zdálo, že je unavenější, než jak jsem si ho pamatoval z našeho prvního setkání v Randově škole.

„Ach, pane Bermane,“ pronesl žoviálně, „moc rád vás zase vidím. Pojďte dál. Pojďte dál.“

V malém obývacím pokoji byl prostřen tentýž stůl – a zase pro dva.

„Manželka s námi dneska jíst nebude,“ řekl, „a možná je to tak dobře, protože promluvit si musíme hlavně o ní – i když nejen to.“

Jídlo už bylo na stole, a já záhy zjistil, že je nachlup stejné jako to, co mi Gerda Belznerová nabídla zhruba před čtyřmi měsíci – od boršče až po oschlý ovocný salát. Belzner se mě letmo vypytl na dědečka a jeho rodiště. Když jsem řekl, že pocházel z Oděsy, Belzner se pousmál a zvolal: „Nu ano, město židovských houslistů a Beni Kryka, slavného židovského gangstera.“ Vyprávěl mi, jak se setkal s Krykovým duchovním otcem Izákem Babelem, který rovněž pocházel z Oděsy, a jak byl Babel posedlý přepisováním: jednoduchou povídku na tři stránky přepracovával až padesátkrát.

Nad ovocným salátem se Belzner dostal k věci. „Samozřejmě jsem s vámi chtěl pohovořit o vašem překladu mé knihy. Moje angličtina není dokonalá, což určitě slyšíte i teď, když s vámi mluvím, ale váš překlad mi připadá výtečný, ba přímo vynikající, a jsem vám nesmírně vděčný za péči, kterou jste mu věnoval. Pro spisovatele v jidiš, jak jistě víte, není dobrý překladatel jenom důležitý – je úplně zásadní.“

„Jsem rád, že se vám můj překlad líbil,“ opáčil jsem upřímně polichocen.

„Strašlivě se mi líbil, ale nemohl jsem si nevšimnout, že o práci mé ženy jakožto první překladatelky textu jste se moc neopíral. Nemám pravdu?“

„Máte pravdu,“ opáčil jsem. „Měl jsem pocit, že bude lepší začít od nuly.“

„Aha,“ zaváhal, „od nuly.“ Zarazil se, aby popřemýšlel o obratu, který byl pro něj zjevně nový. „Od nuly. Tuším, kam tím míříte. Teď mně ale leží na srdci, jestli bych vás dokázal přesvědčit, abyste se o uznání podělil s paní Belznerovou jakožto spoluautorkou překladu. Kdybyste svolil, hrozně moc by to pro ni znamenalo. A jsem přesvědčen, že náhradou bychom mohli přijít s návrhem na dělbu honoráře, který by vás lehce upřednostnil.“

„Není to zrovna obvyklé,“ ozval jsem se.

„To asi vážně není,“ opáčil pan Belzner, „ale jak jste si patrně všiml, ani život není obvyklý, a paní Belznerová není obvyklá ani omylem. Pokud vám to náhodou uniklo, moje Gerda je neobyčejná žena.“

„To mi rozhodně nemohlo uniknout,“ odvětil jsem a usiloval o neutrální tón.

„Obávám se, že do svého manžela toho vložila a vkládá víc, než je běžné zvykem. Ale já jí vděčím za všechno. Za víc, než bych vám kdy dovedl vysvětlit. Zachránila mi život, a zachraňuje ho stále – jeden každý den, co mi ještě zbývá. Věřte mi, prosím – bez ní bych už byl dávno mrtvý.“ Belzner si ze zadní kapsy u kalhot vylovil ušmudlaný kapesník a otřel si jím zrudlou tvář.

„Řekl jsem Gerdě,“ pokračoval, „že váš překlad je na tom jejím vystavěn, že je to v nejlepším slova smyslu spříznění dvou brilantních duchů. Kdybych jí řekl něco jiného, bylo by to přílišně kruté – chápete. A já si nemyslím, že jste krutý člověk, pane Hermane.“

„Doufám, že ne,“ opáčil jsem.

„Výborně,“ zvolal Belzner. „Až se má žena vrátí, řeknu jí, že pokud najdeme amerického vydavatele, na titulní stránce bude stát: ‚Přeložili Gerda Belznerová a Allan Herman.‘ Udělá jí to radost.“

„Arnold,“ podotkl jsem.

„Pardon?“ odvětil a přiložil si k pravému uchu dlaň.

„Jmenuji se Arnold, ne Allan.“

„Omlouvám se nastokrát,“ řekl. „Prosím o prominutí.“

Zalman Belzner mě vyprovodil ke dveřím. Pohyboval se jakoby ve zpomaleném filmu; měl těžký krok. Slyšel jsem každý jeho dech. Když jsme se loučili, uchopil mou ruku do svých a řekl: „Dlužím vám toho víc, než si kdy můžete představit. Děkuji vám, pane Bergmane.“

Přes známého z časopisu se mi podařilo doručit překlad do rukou Bena Ray-

burna, malého nakladatele zájímavějšího se o vše židovské, který ho za osm měsíců vydal v edici *Horizonty*. Když kniha vyšla, nakladatel uspořádal malou oslavu, já na ni však přijít nemohl. Na straně tři listu *New York Times Book Review* se objevila velice pochvalná recenze z pera Irvinga Howea. V kratičkém odstavci ke konci se uznale zmínil o „velkolepém překladu“ Gerdy Belznerové a Arnolda Bermana. *Za pásmem osídlení* se prodalo skromných dva tisíce sedm set výtisků. Z honoráře jsem neviděl ani groš, což mi nevadilo. Nedělal jsem to pro peníze; dělal jsem to pro Zalmana Belznera, dělal jsem to kvůli dědečkovi, a kdo ví, třeba jsem to dělal kvůli sobě. Na každý pád jsem to měl z krku, a vrátil jsem se ke svému běžnému rodinnému životu a práci.

Zhruba osmnáct měsíců poté, co vyšlo *Za pásmem osídlení*, jsem se v úterý něco před půlnocí vypotácel z postele, abych zvedl telefon.

„Pane Bermane,“ ozvala se Gerda Belznerová se svým nezaměnitelným přízvukem, „můj manžel Zalman Belzner je na smrt nemocný a potřebuje, aby ho někdo zavezl na Floridu – dnes v noci. Mohu s vámi počítat, že mi pomůžete odvézt Zalmana Belznera do Miami? Odjet potřebujeme okamžitě, do hodiny.“

„Paní Belznerová,“ řekl jsem, „nepočkalo by to do rána?“

„Ne,“ odsekla mi. „Zalman Belzner potřebuje odjet na Floridu hned teď. Nemáme ztrácet čas. Pomůžete mi zavést ho na Floridu, nebo ne?“

„Paní Belznerová,“ řekl jsem, „musím se starat o těhotnou ženu a malé dítě. Mám svou práci. Nemůžu o půlnoci vyrazit na Floridu, pokud si to nenaplánuju aspoň trochu předem.“

„Tak dobře,“ opáčila. „Děkuji za váš čas.“

„Paní Belznerová...“ Ona ale zavěsila.

Dva dny poté jsem si v deníku *New York Times* přečetl Belznerův cirka desetimetrový nekrolog. Stálo v něm, že v pondělí – den předtím, než mi Gerda Belznerová zavolala – zemřel na náhlou zástavu srdce a že dnes bude mít soukromý obřad a pohřeb.

Z kanceláře jsem zatelefonoval Gerdě Belznerové.

„Paní Belznerová,“ řekl jsem, „právě jsem se dočetl v *Timesech*, že váš manžel má dnes pohřeb, ale nevedli tam adresu. Kde se bude konat obřad?“ „Promiňte, pane Bermane,“ opáčila, „ale nikdo vás

nezval. Nepozvu přece někoho, kdo mi odmítl zavést Zalmana Belznera na Floridu.“

„Ale paní Belznerová,“ ohradil jsem se, „pokud se nepletu, tak když jste mě žádala, abych vašeho muže zavezl na Floridu, byl už podle toho nekrologu mrtvý.“

„Do toho vám nic není,“ odvětila ledovým hlasem. „Když jsem vás potřebovala, nemohl jste. Na pohřeb zvu jenom ty přátele Zalmana Belznera, kteří by ho se mnou ochotně zavezli na Floridu. Děkuji vám za zavolání.“ Zavěsila.

Civěl jsem na sluchátko. Co se to tu děje? Další židovská zkouška? Naše náboženství jednou takovou zkouškou vlastně začíná, když Bůh přikáže Abrahamovi, aby obětoval syna Izáka. Ale tahle zkouška Gerdy Belznerové tomu dodala grády: zavést už mrtvého muže na Floridu, o půlnoci a bez sebemenšího varování – byla to čirá magořina. Každopádně já u ní propadl.

Mé vztahy s Belznerovými nicméně nebyly zpřetrhány navždy. Po pár měsících mi Gerda Belznerová opět zavolala. Chtěla se se mnou znovu setkat. Navrhla mléčný bar na Broadwayi poblíž Osmdesáté šesté ulice. Chtělo se mi říct ne, nějak jsem se však nedokázal přimět být chladný vůči ženě, která, pokud mi bylo známo, zůstala na světě dočista sama.

Dorazil jsem tam o čtvrt hodinky dřív. Hosty podniku tvořili převážně postarší Židé, soudě podle řeči a toho, co měli na sobě, hlavně imigranti. Většina z nich patrně uprchla před Hitlerem nebo před Stalinem; někteří možná uprchli před oběma. Pohlédli smrti do očí. V jejich přítomnosti jsem se cítil jako holobrádek.

Když vstoupila Gerda Belznerová, viděl jsem, že je oblečená v kabátě z černého sukna, pod nímž měla černé šaty. Obula si kozačky na podpatku, vlasy obarvené henou si vytupirovala nahoru a velice silně se nalíčila: vypadala, jako by její ostré rysy vytiskli tučným písmem. Připomínala mi malého, s vysokou pravděpodobností dravého ptáka. A přesto bylo na jejím zjevu cosi královského. Byla teď přece vdovou po Zalmanu Belznerovi.

Krom kabelky nesla i další igelitku od Kleina. Vstal jsem a od stolu na ni zamával. Uviděla mě a přisedla si.

„No, pane Bermane,“ odušila, „tak jsme se zase sešli.“ (...)

Přeložila Hana Ulmanová

KRNOVSKÝ ALTVATER A JIČÍNSKÝ KRAUS

Jak pokračuje revitalizace: slovem i obrazem (V)

Poslední část informačního přehledu o projektu revitalizace židovských památek se týká synagogy v Krnově a židovské školy v Jičíně. Na rozdíl od předcházejících článků na toto téma musíme konstatovat, že speciální souvislost mezi oběma objekty neexistuje. Jistě, oba jsou zajímavé a významné židovské památky svého druhu, proto také byly do projektu zařazeny, oba pocházejí z 19. století, ale to, že se na závěr přehledu objevují vedle sebe, je dáno především tím, že na sebe prostě zbyly. Tak to ostatně v životě chodí i v jiných případech a situacích.

KRNOVSKÁ SYNAGOGA

Historie židovského osídlení v Krnově se do značné míry podobá příběhu Židů v Plzni. První doklad o něm máme z roku 1386, během 15. století se Židům v různé míře dařilo ve městě působit, až byli nakonec roku 1535 z krnovského knížectví a o něco později i z města samotného Hohenzollerny vypovězeni. Znovu se Židé v Krnově usazují až po zrušení protižidovských restrikcí v polovině století devatenáctého. Tehdy se tu ustavil náboženský spolek, který byl v roce 1877 změněn na řádnou židovskou obec. Počátkem 20. století bydlelo v Krnově 534 osob židovského vyznání, asi 3 procenta všeho obyvatelstva. Po druhé světové válce, během které byla velká část krnovských Židů vyvražděna, byla ještě zdejší ŽO obnovena, pak po několika letech přeměněna v synagogální sbor a nakonec, v roce 1958, pro nedostatek členů zrušena úplně.

Synagoga, která se, na rozdíl od prosté většiny židovských modliteben v Sudetech, vypálených bezprostředně poté, co nacisté pohraničí obsadili, dochovala v relativně původním stavu, byla vybudována v roce 1871. Její rozsáhlá budova v novorománském stylu, dvě věže, kazetový strop i bohatá vnitřní ornamentální výzdoba svědčí o tom, jak hospodářsky významná byla zdejší židovská po-

spolitost. Dlouhá léta (až do roku 1997) v ní sídlil okresní archiv. Stát ji navrátil ŽO v Olomouci v roce 1994. Povodeň, která zaplavila roku 1997 celé město, vážně poškodila i krnovskou synagogu. Tu potom olomoucká obec převzala na FŽO, která se ji už, ve spolupráci s občanským sdružením Krnovská synagoga a městem Krnov, léta snaží postupně uvést do přijatelného stavu. Teprve ale zařazení této židovské památky do projektu revitalizace poskytlo dostatečné prostředky na celkovou rekonstrukci a obnovení interiéru.

Tématem stálé expozice, která bude do synagogy instalována, jsou židovští průmyslníci, podnikatelé a vynálezci. Jejím cílem je – za použití multimediálních prostředků – seznámit návštěvníky s podílem členů židovské komunity na rozvoji průmyslu, obchodu a vědy na území Čech, Moravy a Slezska. Výstava tak chce upozornit na skutečnost, že mnozí z nich patřili mezi zakladatele moderního průmyslu a celé řady podnikatelských odvětví v mnoha našich krajích. Připomene také, že tu žila řada vědců židovského původu, kteří svojí činností a vynálezy výrazně přispěli k rozvoji vědy a techniky. Pochopitelně budou připomenuty i významné postavy místní. Příkladem může být tvůrce oblíbeného a dodnes vyráběného likéru Praděd. Vymyslel ho, namíchal a na trh jako Altvater dodal v roce 1878 zdejší vynálezce Sigmund Gessler a měl s ním takový úspěch, že byl jmenován c. k. dvorním dodavatelem.

Autorem expozice je Mgr. Jan Dvořák, jako poradci s ním spolupracují prof. PhDr. Mečislav Borák a nám již dobře známý PhDr. Arno Pařík.

Dosud provedené stavební práce: Nová skladba podlahy včetně odvětrávacího kanálu a kamenné dlažby, oklepání degradovaných vnitřních a vnějších omítek a aplikace nových sanačních omítek, nový fasádní nátěr, výměna poškozených

Krnov: kazetový strop a arkády na galerii.

částí krovu, ošetření krovu proti dřevokazným houbám a škůdcům, doplnění pochozích lávek, výměna střešní krytiny a klempířských prvků, zprovoznění původního ventilačního systému synagogy, obnova nátěrů a drobné opravy dřevěných prvků – oken, dveří, lavic a schodiště do jižní věže, doplnění lavic na ženskou galerii, doplnění litinových částí zábradlí schodiště na ženskou galerii, nové rozvody elektro a zabezpečovacího zařízení, osazení historizujících svítidel, restaurování výmalby v interiéru synagogy, obnova aronu ha-kodeš, venkovní úpravy.

Zpřístupnění synagogy a expozic je plánováno na začátek turistické sezony 2014. Partnerem FŽO v rámci projektu revitalizace je občanské sdružení Krnovská synagoga.

JIČÍN

Barokní synagogy, zrekonstruované v letech 2003–2008 a poté zpřístupněné veřejnosti, se revitalizace týká jenom několika dílčími úpravami. To podstatně se v Jičíně odehrává v bývalé židovské škole, která se synagogou sousedí. V minulých letech ji díky pochopení jičínské radnice získala FŽO. Tato pozoruhodná pozdně empirická stavba byla zbudována na místě starších domů po velkém požáru v roce 1840 jako výstavný dvoupodlažový dům s polokruhovým hlavním schodištěm zdůrazněným mohutnými dórskými sloupy a litinovým zábradlím, s menším dvorním traktem a pavlačovým průčelím do dvora. Záměrem federace od počátku bylo nejen zachránit a do původní podoby uvést tuto zajímavou budovu, ale také zde zřídit informační centrum, které by tvořilo zázemí nedaleké synagogy a současně poskytovalo prostory pro

Jičín: židovská škola.

širší společenské aktivity (přednášky, výstavy apod.).

Hlavní stálá expozice bude věnována židovské literatuře 19. a 20. století v českých zemích, jejím hlavním osobnostem a jednotlivým žánrům v německém i českém jazyce. Cílem expozice je dokumentovat, že duchovní klima českých zemí vzešlo ze vzájemného působení a střetávání tří kultur: české, německé a židovské, i to, jak tuto pro literaturu mimořádně přínosnou atmosféru zničila katastrofa let 1933–1946 a totalitní režim po roce 1948. Výstava chce v krátkosti zaznamenat, co navzdory všemu přežilo v oblasti literatury: připomenuto bude na tři sta německých a českých spisovatelů, novinářů, dramatiků a kritiků. Zvláštní pozornost bude věnována osobnosti a dílu nejslavnějšího jičímského rodáka Karla Krause (jeho dědeček byl předsedou zdejší obce).

Hlavním autorem koncepce a podoby výstavy je historik a editor Tomáš Pěkný, autor knihy *Historie Židů v Čechách a na Moravě*.

STAVEBNÍ PRÁCE

Synagoga: odstranění vzlínající vlhkosti, sanační omítky, oprava klempířských prvků, nový fasádní nátěr synagogy, doplnění nových dveří do předsíně.

Židovská škola: statické zajištění dvorního traktu mikropiloty, oprava krovu, střechy a klempířských prvků, obnova veškerých sítí – voda, kanalizace, elektro, plyn, zabezpečení požární a zabezpečení proti neoprávněnému vniknutí, odvedení srážkové vody od objektu, napojení na kanalizační síť, nová okna, dveře, oprava pavlačí – nové kovové zábradlí a dřevěná podlaha, aplikace sanačních omítek, nový fasádní nátěr, restaurování a obnova historické výmalby v expozičních místnostech v přízemí a prvním patře, výmalba objektu zvýrazňující vnitřní architektonické prvky – sloup, pilastry a klenební pasy, nová kamenná podlaha na dvoře, oprava dvorních zídek, položení kamenné podlahy v chodbách, nové dřevěné podlahy v celém objektu, osazení historizujících svítidel, návštěvnické centrum v přízemí včetně sociálního zařízení, vybudování prostor pro kavárnu v přízemí dvorního traktu, vybudování studoven a zázemí pro lektory ve druhém patře.

Synagoga bude přístupná na podzim letošního roku, s otevřením expozice se počítá na jaře 2014. Partnerem FŽO v rámci projektu revitalizace je občanské sdružení Baševi. **Text a foto jd**

VAJHI BA-CHACI HA-LAJLA III

(dokončení ze str. 13)

Těžko rozhodnout, zda je lepší než Yatir Forest z Aradu. Nejspíš ne – i když možná že je. Při zpáteční cestě je důležité zastavit se v Tiberiadě na rybu sv. Petra, kterou si v restauracích u jezera dopřávají hosté bez rozdílu vyznání, a jak je skoro jisté, i ti bez vyznání.

POUČENÍ V AKKU

Svět Izraele je pevný a odolný, bez toho by nemohli vinaři na Golanech sázet révu ani sklízet hrozny, rybáři vyjít na Jam Kineret lovit ryby sv. Petra, lidé v kibucech sázet stromy, noví přistěhovalci ve frontě u pokladen obrovských supermarketů s ruskou melancholií vzpomínat na čtyři roční období, ba ani chasidé lézat vzduchem, alespoň ne tady, v Izraeli. Ale současně s sebou ta pevnost přináší i určitou křehkost, která je s pevností nerozlučně spojená a jako možnost skoro všudypřítomná. Do jisté míry to platí i jinde, ale tady, v Erecu, je skutečnost mnohem obnaženější než tam, odkud krátkodobí návštěvníci přicházejí. Nic, na čem opravdu záleží, tady není samozřejmé, předem dané a zaručené. Bez stále obnovované naděje, že svobodu i zemi se podaří uhájit a udržet, by se tady asi žít nedalo. A zřejmě ani bez občasných příspěvků sil, kterou člověk pod kontrolou nemá.

Na samý závěr jsme si udělali výlet do Akka, města, kde zanechali stopy snad všichni, kdo se v průběhu času o pobyt ve svaté zemi ucházeli, od Feničanů přes Řeky, Araby, Janovany, křižáky až po Turky, Napoleona a Angličany. Když jsme se dost naprocházeli po bazarech, kolem mešit, kostelů a karavanserajů, nad podzemními chodbami a po nábřežní promenádě, dostali jsme až do bývalého přístavu janovských kupců, odkud vede po hradbách vyhlídková cesta k majáku. Tam, pod schodištěm, směřujícím k malému náměstíčku, se usídlil domorodý prodavač ovoce se svým pojízdným obchodem. Před stánkem, na kterém bylo vyskládané ovoce v komplikovaných a krásně barevných sestavách, stálo několik stolků s židlemi. Čas od času se u stánku zastavili turisté a tu barevnou krásu si vyfoto-

grafovali. A šli dál. Ovocnář, evidentně přesvědčený, že tu není pro okrasu, jim všelijak lezl do záběru, dělal grimasy a vůbec provozoval něco, co bylo přímým opakem pověstné orientální zdvořilosti. Na dvě starší Angličanky, které si na jeden ze stolků položily kabely, aby se jim lépe fotografovalo, dokonce stříkal z hadice vodu. Tedy, jako stříkal na plochu před stánkem, ale při té příležitosti jim postříkal nohy i zavazadla.

Z hradební zdi skákali snědí kluci šipky do moře, početné publikum jejich výkony hodnotilo a obdivovalo, moře se modralo, vlajky vlály a vzdálená hudba hrála. Nerudný ovocnář to všechno zkazit nedokázal, ale dělal, co mohl. A pak se to stalo.

Ovocnář v Akku: krátce před pádem. Foto jd.

Osamělý muž v červené kípě, kterého ovocnář krátce předtím odehnal od svého ambulatního podniku, se v polovině schodiště zastavil a zvedl obě paže k obloze. Stánek se nepatrně zachvěl, potom se oťásl a proud pomerančů, mandarinek, granátových jablek, kdoulí, jablek, citronů, rajčat, a dokonce i melounů se začal valit po náměstí. Ovocnář skákal určitě metr vysoko, a dokud měl muž na schodech paže zvednuté k obloze, proud se valil a ovocnář skákal. A potom, když je spustil, zakvílel z vrcholu štíhlého minaretu muezzin, rozezněly se zvony na věži kostela a zaklaply dveře synagogy.

Protože jsou síly, které člověk nemá pod kontrolou, ale může se o jejich přispění ucházet.

JIRÍ DANÍČEK

SLAVNOST NA PLEŠIVCI

Otevření synagogy v Českém Krumlově

Na rozdíl od mnoha židovských staveb v menších obcích má synagoga v Českém Krumlově, která byla 13. května – za účasti představitelů města, pražské židovské obce a dalších institucí a hostů – slavnostně otevřena, téměř ideální podmínky pro další existenci. Ve městě najde každý metr volného prostoru své využití, navíc Krumlov nemá žádný vhodný prostor pro koncerty. Synagoga nestojí v historickém centru, ale v blízkosti je již proslulý Ateliér Seidel a zanedlouho bude otevřen zahradní domek Egona Schieleho, které protáhnou hlavní prohlídkovou trasu městem až k synagoze.

Jižní fasáda před zahájením oprav. Foto A. P. 2003.

NĚCO Z HISTORIE

Historie Židů na českokrumlovském panství, jak ji známe z archívů, začíná roku

1334, kdy Jan Lucemburský povolil, aby se tu usadili čtyři Židé. O 60 let později Rožmberkové vydali na žádost města zákaz pobytu Židů v Krumlově i na jeho předměstích, který zůstal v platnosti po tři století. Teprve roku 1775 se usadil na předměstí Špičák (Spitzenberg) netolický vinopalník Löbl a jeho syn Izák jako nájemci vrchnostenské vinopalny a obchodníci s tabákem. Po polovině 19. století začalo Židů v Krumlově rychle přibývat, roku 1893 zde žilo 130 jednotlivců a 33 rodin, 1900 již 165 Židů. Po první válce zase ubývalo – v roce 1921 zde žilo 120 Židů. Po Mnichovu v říjnu 1938 zůstali v Krumlově jen tři, po osvobození se vrátili jen dva z bývalých židovských rodáků... V současnosti tu žije jen zdejší rodačka Ruth Kohnová-Hálová (nar. 1926).

STAVBA SYNAGOGY

Synagogu si židovská obec postavila v roce 1909 na náklady rodiny Spirů na jižním předměstí zvaném Plešivec (Flossberg) podle projektu arch. Viktora Kafky (mj. také autora Hagiboru v Praze, vily Otty Schwarze na Plešivci a dalších staveb), v novorománském stylu jako podélnou stavbu se sedlovou střechou (22 x 12 m) a rozšířeným západním a východním prů-

čelím. Nad západním průčelím byla vztyčena osmiboká věž se sdruženými románskými okny. Hlavním portálem se vstupuje do čtvercové předsíně se všednodenní modlitebnou a místností pro výuku po stranách. Hlavní sál je zaklenut nepravou valenou klenbou a osvětlen z boků vždy pěti vysokými okny. Uvnitř bývaly dvě řady lavic za sebou (160–180 sedadel). Zařízení doplňoval moderně řešený svatostánek ve výklenku s kruhovou rozetou a vitráží (která se z větší části zachovala). Po stranách východního křídla byla vlevo studovna pro rabína (a schodiště na půdu), vpravo snad prostor pro pěvecký sbor. V podsklepené východní části budovy byl zřízen byt pro rabína nebo kantora synagogy. Výzdobu lodí

doplňovalo malované kazetování klenby ve stylu vídeňské secese, mosazné lustry a svícny na stěnách a pokladničky po stranách vstupu. Na zahradě vedle synagogy byla postavena „sukotová chatka“, která byla nyní rovněž v náznaku obnovena.

PO MNICHOVU

Ještě před příchodem německého vojska byla synagoga zdevastována, aron ha-kodeš, svitky Tóry, skřín s modlitebními knhami a 15 lavic bylo vyházeno na ulici a spáleno. V roce 1939 městský konzervátor památkové péče Dr. Karl Tannich vypracoval následující posudek: „Budova zapadá do vzhledu města, pou-

ze přestavbou je třeba setřít všechny znaky jejího původního účelu – hlavně odstranit věž a tvar oken...“ Nacisté shodili z věže Davidovu hvězdu, chtěli zbořit věž, změnit původní okna a zřídit v budově byty... Nakonec synagogu jako konfiskát koupil NS-Fliegerkorps za 7000 říšských marek, který zde měl v letech 1942–45 dílnu na výrobu leteckých modelů a klubovnu místní orga-

nizace Hitlerjugend. Ke konci války byl v synagoze sklad nábytku, patrně z židovských bytů.

PO VÁLCE

Od 1945 až do odchodu americké armády byla synagoga využívána jako interkonfesionální kostel jednotek americké pěchoty, které připomínají emblémy na stěnách předsíně. Na západním průčelí byla umístěna kovová pamětní deska s Davidovou hvězdou a textem: „Zde vzývali Boha naši souvěrci, kteří byli za okupace nacisty umučeni“, zřízená židovskou obcí České Budějovice. Roku 1968 plzeňská židovská obec prodala budovu ONV, který ji postoupil k užívání městu. To pronajalo hlavní sál na sklad vzácných barokních kulís zámeckého divadla, zatímco církev směla dál užívat modlitebnu a školní místnost v přední části budovy. Po roce 1985 se jednalo o adaptaci budovy na galerii a koncertní síň, kino, ubytovnu a klub Socialistického svazu mládeže – ke změně naštěstí již nedošlo.

PO ROCE 1989

Obnova synagogy mohla být zahájena, když město v září 1997 budovu darovalo pražské židovské obci, která opravila střechu a okapy. Později židovská obec budovu dlouhodobě pronajala Nadaci Egona Schieleho, která poskytla peníze na rekonstrukci vnějších omítek a spravovala synagogu do roku 2002. V rekonstrukci pokračoval od roku 2006 Českokrumlovský rozvojový fond (obnovil úspěšně mj. již zmíněný Ateliér Seidel a pracuje na zahradním domku Egona Schieleho), který díky vydatné dotaci z Regionálního operačního programu EU mohl důkladnou obnovu synagogy včetně jejího zařízení dokončit a bude její provoz zajišťovat i nadále. V prostorách

Projekt rekonstrukce synagogy, CKRF 2007.

všednodenní modlitebny a školy doplňuje pečlivě obnovený interiér neobyčejně vkusná a obsažná expozice *Svět českokrumlovských Židů* Ivy Steínové a Nory Procházkové, o které

jsme vás již informovali (viz Iva Steínová: „Ignaz Spiro“, *Rch* 5/2013). V rabínském bytě ve východním suterénu synagogy byly obnoveny původní secesní šablony a zřízena malá kavárna a vinárna s terasou, která jistě poskytne mnoha návštěvníkům příjemný odpočinek v často poněkud přelidněném památkovém městečku.

ARNO PAŘÍK

TIEŇ MINULOSTI

Výstava arizovaného umenia v Bratislave

Židovské komunitné múzeum sídliace v priestoroch synagógy na Heydukovej ulici v Bratislave pritiaхло záujem verejnosti aj médií výstavou, ktorá je na slovenské pomery nevhodná. Jej názov je *Tieň minulosti* a jedná sa o výstavu umeleckých predmetov, hlavne obrazov, ktoré boli arizované na základe rasových zákonov Slovenského štátu. Vlastníkmi týchto umeleckých hodnotných predmetov sa po ich arizácii stávali rôzne právnické aj fyzické osoby. Len 14 obrazov prešlo do štátnych zbierok. V súčasnosti je možné identifikovať sedem z nich v zbierkovom fonde Slovenskej národnej galérie (SNG), ktorá ich získala ako štátna inštitúcia po svojom vzniku v roku 1948 prevodom zo Slovenského národného múzea. SNG participuje na tejto výstave ako partnerská organizácia. V povojnovom období neboli tieto cennosti (až na malé výnimky) vrátené pôvodným, pravdepodobne už nežijúcim majiteľom, respektíve ich dedičom.

Čitatelia *Roš Chodešu* si pravdepodobne spomenú na podobne koncipovanú výstavu *Návraty paměti* v Umeleckopriemyselnom múzeu v Prahe v roku 2009 a tiež na viaceré obdobné výstavy v iných európskych krajinách. Na Slovensku sa jedná o priekopnícky prvé prezentovanie arizovaných umeleckých predmetov. Výstava sa tak stáva súčasťou odhalovania nedávnych slovenských dejín a jasným dokumentovaním skutočností, o ktorých „národné orientovaní“ historici nechcú nič vedieť.

PRELOM

Už z tohto strohého popisu je jasné, že výstava je zároveň sondou do spoločensky potláčanej a stále aktuálnej problematiky vysporiadania sa s majetkami, ktoré boli v minulosti arizované a z hľadiska súčasnej jurisdikcie je ich majetkový status prinajmenšom otázný. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že súčasná Slovenská republika patrí k signatárom Terezínskej deklarácie z roku 2009, ktorá nadväzovala na odporúčania Washingtonskej konferencie konanej roku 1998. Z Terezínskej deklarácie vyplýva pre Slovenskú republiku záväzok získať informácie o umeleckých predmetoch v múzeách a galériách fungujúcich na území SR a snažiť sa o majetkové vysporiadanie týchto diel. Konkrétnymi opatreniami vyplývajúcimi z Terezínskej deklarácie sa na Slovensku zaoberalo Ministerstvo kultúry. Roku 1999 písomne

vyzvalo relevantné inštitúcie (múzea, galérie), aby sa vyjadrili, či medzi ich zbierkovými predmetmi, či už vystavenými alebo uschovanými v depozitoch nejestvujú predmety pochádzajúce z majetku vyvlastneného židovským občanom na základe arizačných zákonov. Všetky oslovené inštitúcie odpovedali negatívne, neevdujú žiaden majetok pochádzajúci z arizácie. Svoju otázku Ministerstvo kultúry zopakovalo roku 2007 s rovnakým výsledkom. Pre úplnosť treba dodať, že v správe Ministerstva kultúry sa konštatuje, že ani Ústredný zväz židovských náboženských obcí nemá vedomosť o zozname umeleckých diel pochádzajúcich z arizácie.

Napriek predošlým skutočnostiam došlo v nedávnej minulosti v postoji k arizovaným umeleckým dielam k prelomu. Vďaka usilovnosti autorov výstavného katalógu sa na svetlo sveta dostal dôkladne spracovaný zoznam niekoľkých stoviek umeleckých predmetov, hlavne obrazov a sôch, ako aj numizmatických zbierok. Zoznam vytvorili ne-židovskí historici umenia Dr. Alžbeta Güntherová-Mayerová a Dr. Vladimír Wagner v priebehu roku 1943 pri triedení umeleckých predmetov v pätnástich rôznych mestách. Úrady Slovenského štátu, hlavne dobové Ministerstvo školstva a národnej osvety sa snažilo z rozsiahleho zoznamu vybrať a bezplatne získať najcennejšie predmety pre štátne inštitúcie. Vtedajšie zákonodarstvo však zakazovalo bezplatné prevody majetku, a tak MŠNO z vlastného rozpočtu previedlo ca štvrt milióna vtedajších slovenských korún na Ministerstvo financií a odkúpilo 14 vybraných obrazov a jednu numizmatickú zbierku. Tento majetok sa pri vzniku SNG o štyri roky neskôr (1948) stal súčasťou jej zbierok. Zo spomenutých 14 obrazov sa podarilo spoľahlivo identifikovať sedem a na identifikáciu ďalších sa pracuje. Pod identifikáciou tu treba rozumieť nájdenie obrazu v zbierkach SNG a jeho spojenie s položkou v spomenutom zozname, nie však identifikáciu pôvodného majiteľa. Identifikovať pôvodného majiteľa sa podarilo len v jedinom prípa-

de Ing. Eugena Bárkányu, ktorý v povojnovom období získal svoje obrazy späť a neskôr ich predal.

Identifikované obrazy v súčasnosti vystavuje Židovské komunitné múzeum a SNG. Až na jednu výnimku sa obrazy nachádzajú v priestoroch synagógy, kde má Židovské komunitné múzeum výstavné priestory. Výnimkou je obraz, ktorého náboženský motív nie je kompatibilný s jeho umiestnením v priestoroch synagógy, a preto je vystavený v SNG. Tým zároveň prispieva k prezentácii výstavy, na ktorej sa spoločne podieľajú obe inštitúcie.

113 OBRAZOV A INÉ

Potenciálnych návštevníkov treba upozorniť na katalóg výstavy, ktorého zostavovateľkou a hlavnou autorkou je kurátorka a autorka výstavy Jana Švantnerová. Katalóg je dôsledne dvojazyčný (slovensko-anglicky) a obsahuje okrem úvodných textov výborne spracovanú štúdiu „Poštá-

ňovanie umeleckých predmetov z majetku Židov a ich prevod do štátnych zbierok za Slovenského štátu 1939–1945“ z pera Jany Švantnerovej (strany 11 až 33 vrátane poznámkového aparátu). Po štúdiu nasleduje prepis zoznamov umeleckých predmetov vytvorených Dr. Güntherovou-Mayerovou a Dr. Vladimírom Wagnerom, ale

spracovaný so zámerom umožniť „čo najefektívnejší nástroj pre identifikáciu poštátnených umeleckých diel, ktoré boli predané na verejných dražbách a dodnes sú v obehu na trhu s umením“. Je to zoznam 113 obrazov, 38 grafičiek a 14 predmetov zo skla a porcelánu z Bratislavy, z Čadce (3 položky), Považskej Bystrice (8), Nového Mesta nad Váhom (3), Trenčína (3), Žiliny (20), Piešťan (20), Trnavy (62), Nitra (32), Popradu (10), Prešova (33), Liptovského Mikuláša (27), Levoče (11) a Banskej Bystrice (10). Katalóg obsahuje aj zoznam „poštátnených“ mincí, katalóg vystavených obrazov s kurátorskými popismi a sprievodné texty.

Výstava *Tieň minulosti* bude verejnosti prístupná do 13. októbra (s výnimkou židovských sviatkov) v piatok od 13.00 do 16.00 hod. a v nedeľu od 10.00 do 13.00 hod. Vstupné: dospelí 6 eur, študenti a seniori 3 eura. **JARO FRANEK**

Obálka katalogu výstavy.

Johannes Urzidil

KAFKA A PŘÍRODA

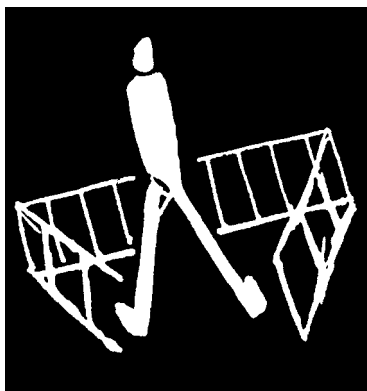
Povídka *Před zákonem* je prodchnutá realistickým humorem, právě v nejvážnějších souvislostech ho Kafka uplatňuje v burleskní a skurilní formě. Kdyby ve světě nejistot, překážek a nepřetržitých příprav existovaly i nepodstatné maličkosti, byl by i tento svět rozčleněný a zčásti přehledný, takže by bylo možné nalézt správnou cestu chování a jednání. Avšak žádné nepodstatné maličkosti neexistují. Proto je třeba při všech opatřeních zohlednit i to zdánlivě nejmenší. V úvahu je nutné brát i takzvané náhody a samozřejmě každodennost. Všechny jevy se ale vyskytují v proměnlivých proporcích, a tím jsou neobvyklé, deformované, groteskní a ovšem stále nové a zajímavé, takže i o tom nejobyčejnějším se má,

ba dokonce musí mluvit tak, jako by to bylo nevídané. Existují tedy jen záznaky (Kafkův výrok). A proto Kafka přistupuje ke každému detailu – i k blehám v kožešinovém límci dveřníka – s vědeckou akribií, která se na pozadí obrovského duševního problému – což Kafka ví – jeví ironická.

Tato ironie je trpkým plodem soucitu s bytostí, jejíž individuální odlišnost ji neustále vydává napospas nové a neřešitelné tragédii. Neřešitelnost provokuje satiru. Protože je každý člověk jedinečný, nemůže se v podstatě držet žádného příkladu. Vstup do zákona najde jen svými specifickými dveřmi. Muž z venkova toto jednoduché určení nerozpozná a místo toho donekonečna vyjednává s monstrózním dveřníkem, což odhaluje zvláštní nepoměr. Podobenství, které přemostuje neznámý prostor mezi božským a lidským světem, si vypořádává nejasností.

Velká část Kafkovy prózy pokračuje v anekdoticko-aforistické linii, v níž

tvořili Claudius, Lichtenberg, Hebel, Heinrich von Kleist, tedy autoři, jichž si Kafka velice vážil. U anekdoty a aforismu (aforismus je velmi silně zastoupen v jeho denících) nehrozí fragmentárnost, s níž se Kafka, jak se zdá, beznadějně potýká v románu. Není to myšlené formálně, že by technicky nezvládl dlouhý dech románu, nebo mu v tom zabránila poměrně časná smrt, ale protože zásadní problémy a skutečné konflikty lze vystihnout spíše aforisticky než v epické formě. Přestože definice románu kolísají, je zřejmé, že jeho velká forma se projevuje řešením a vyvážeností, jichž je možné dosáhnout jen v plném souznění s přírodou, mocnou utěšitelkou všech rozpoložení. Proto je možná po-

Kresba Franze Kafky.

Kafkův vztah k přírodě.

Antika, která žila v neporušeném vztahu s přírodou, nám sice zanechala torza, ale ne fragmenty. Naopak kolem poloviny druhého tisíciletí křesťanské éry začal pozvolna nastupovat skepticismus, touha po vědění a porozumění (i ve smyslu „například stěží chápou“) a tato epocha západního experimentování vede zároveň k významným případech (například u Michelangela) zároveň souvisí s nevyrovnaným vztahem k přírodě. Michelangelo je – jako později Kafka – zcela antropocentrický.

Jako člověk Kafka přírodu miloval. Ale v jeho prózách a denících se jen zřídka najde zmínka o živé přírodě (nejvíce v takzvaných osmerkových sešitech z pozůstalosti). V románovém fragmentu s názvem *Amerika* se sice objevují krajiny, ale ty jsou, řečeno s Goethem, plodem Kafkovy „exaktní fantazie“ (a proto jsou překvapivě vystižné). V jiných dílech se příroda ob-

jevuje jen zlomkovitě, v útržcích snů nebo abstrahovaná v podobě nepojmenovaných květin metafyzického charakteru nebo jako antropomorfní zvíře symbolického významu. (Na sedmi stech stranách deníků zahrnujících čtrnáct let je příroda či krajina zmíněná sotva desetkrát, jen jaksi mimochodem.) V dopisech milované přítelkyni Mileně Jesenské Kafka přirozeně píše o zelených keřích, otvírajících se květech, tyčících se horách, zářivém slunci a širém nebi, o krajíně oživené hmyzem, ještěrkami a ptáky. To je dáno skutečností, že okouzující Češka vstoupila do Kafkova života jako přírodní jev.

Člověk v antice se vnímal jako přirozená součást přírody a tato identita pojila i umělce a jeho dílo a nepřipouštěla fragmentarizaci. Takové identity dosáhl Kafka v anekdotické či aforistické tvorbě, této formě nejvíce důvěřoval a stavěl se kladně i ke zveřejnění. Anekdoticko-aforistický charakter je samozřejmým nositelem jak humoru, tak satiry (jak je patrné u Lichtenberga, Claudia, Hebela, Kleista a dalších). Zveličení maličkosti, miniaturizace gigantického jevu, absurdní obří stín pygmeje při určitém postavení slunce, zpomalené záběry rychlých dějů, takové kontrasty a zkratky odhalují latentní komično, které je součástí všeho, i toho nejvážnějšího, nejhlubšího, a dokonce nejtragičtějšího, pokud je z tohoto světa. Kafkova satira se dotýká absurdity, chaosu a nedosažitelného, přirozeně bolestného, Kafka ji rozvíjí nemilosrdně se sadistickou precizností (například *V kárném táboře* nebo jako E. A. Poe v *Jámě a kyvadlu*). Někdy je bolestný jev předveden tak bizarně, že už nepřipouští lítost. V takových okamžicích je Kafka dokonalým vypravěčem a dokáže fenomén dovést do absolutna, diskrepance relativnosti bytí však zároveň vzbuzuje smích.

Ukázka z knihy Johannese Urzidila To byl Franz Kafka, kterou v překladu Jany Zoubkové vydalo nakladatelství Dokořán, navazuje na text Před zákonem, otištěný v minulém čísle Rch. Připomínáme si takto, že před 130 lety, 3. července 1883, se Kafka v Praze narodil.

IZRAEL: Porodností k síle

Ten trend byl dlouho jasný. Už jsme ho na stránkách *Rch* zmínili, takže nejde o překvapení, přesto je to nyní černé na bílém: počet obyvatel Izraele překročil 8 milionů a počet tamních Židů přesáhl 6 milionů. Ta informace obsahuje zřejmou symboliku: 6 milionů Židů bylo za holokaustu plánovaně vyvražďeno a 6 milionů jich nyní žije v národní domovině, za jejíž osud sami ručí. To je argument, který podporuje existenci židovského státu neméně než argument historický (původní vlast), biblický (Bohem přislíbená země) či politický (mohou-li mít národní stát Finové či Rumuni, proč by ho nemohli mít Židé).

Tady však dodejme, že izraelská média se onou symbolikou moc nezabývají. Demografické poměry a trendy samozřejmě sledují, ale spíš z pohledu srovnání. Srovnávají hlavně početní vývoj židovské a palestinské populace ve Svaté zemi – na celém území od moře až po řeku Jordán. Někdy vzniká až dojem, že pouze od demografické hrozby se odvíjí přístup ke vzniku palestinského státu: Bude na tom území většina Židů? Pak vystačí jeden stát zaručující židovskou i demokratickou většinu. Bude tam většina Palestinců? Pak je výhodnější, aby žili ve vlastním státě. Je ale žádoucí, aby se odpověď na tak zásadní otázku odvíjela od židovské a palestinské porodnosti? Rozdíl se totiž zmenšují a trend, který míří směrem výhodným pro jednu, se může brzy obrátit.

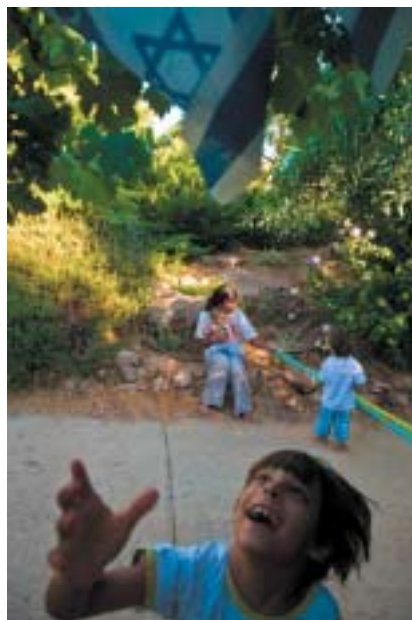
OSM MILIONŮ – JAKO ŠVÝCARSKO

Základní čísla poskytly všechny noviny – počátkem roku o 6 milionech Židů v Izraeli a v dubnu o 8 milionech Izraelců. Tento článek používá údaje z listu *Jediot Achronot*. Překonání osmimilionové mety oznámil ústřední statistický úřad v předvečer Dnu vzpomínky na padlé. Ve světovém srovnání ta meta spíše zapadne. Naznačuje například, že Izrael má stejně obyvatel jako Švýcarsko. Už proto by menší evropské země, jako je Česko, neměly hovořit o Izraeli jako o „zemičce“. Rozdíl mezi 10 a 8 miliony opravdu není tak velký.

Osm milionů ale vynikne ve srovnání retrospektivním. Když Izrael v roce 1948 vznikl, nežil v něm ani celý milion lidí. V roce 1952 to bylo 1,6 milionu, o deká-

du později 2,3 milionu, v roce 1972 pak 3,2 milionu a v roce 1992 už 5,2 milionu. Stálí čtenáři *Rch* si možná vzpomenou na červen 2006 a článek *Vláda sedmi milionů*. A teď, jen po dalších sedmi letech, je Izrael na 8 milionech. Takový růst nemá ve vyspělém světě obdobu.

Zpočátku se na něm podíleli hlavně přistěhovalci – od velké poválečné vlny z Evropy přes Sefardy z Blízkého východu a severní Afriky až po aliju sovětských Židů. Ale ta se po rozpadu Sovětského

Kibuc 2012. Foto Karel Cudlín.

svazu do značné míry vyčerpala a v posledních letech přispívá k růstu obyvatel hlavně porodnost. Ta se ovšem analyzuje podle společensko-náboženských sektorů. V židovské populaci je sice nižší, ale stoupá, u Palestinců je vyšší, ale dost výrazně klesá. To plyne z úředních čísel statistiků.

Průměrná plodnost židovských žen vzrostla z 2,53 dítěte v roce 1995 na předložských 2,98 dítěte. U muslimek je vyšší, ale klesla z 4,74 dítěte (v roce 2000) na předložských 3,51. A u drůzů klesla ze 7,61 dítěte (1965) na předložských 2,33. Co z toho plyne pro budoucnost? Podle projekcí statistiků bude v roce 2035 v Izraeli žít 7,7 až 9,9 milionu Židů a 2,3 až 2,9 milionu Arabů. (Letošní poměr je 6 milionů Židů, 1,7 milionu Arabů a 0,3 milionu „ostatních“ – nearabských křesťanů a nehalachických partnerů přistěhovalých Židů.)

Jenže abychom byli plně v obraze, musíme znát čísla za celou Svatou zemí –

areál pod tou či onou mírou izraelské správy. A čísla z palestinské statistiky publikované v *Jediot Achronot* říkají toto: V Izraeli a v osadách na Západním břehu Jordánu žije 6 milionů Židů, což odpovídá počtu Palestinců na území od moře po Jordán. V Izraeli jich žije 1,7 milionu (izraelských Arabů), na Západním břehu 2,7 milionu a v pásnu Gazy 1,7 milionu.

Suma sumárum: na území rozlohou stejně velkém jako čtyřmilionová Morava žije 12 milionů lidí – 6 milionů Židů a 6 milionů Arabů. Podle odhadu Palestinského statistického úřadu se početní poměr zcela vyrovná v roce 2016 (6,5 milionu Židů vedle 6,5 milionu Arabů) a v roce 2020 Palestinci početně převládnou (7,2 : 6,9 milionu). Tato čísla posilují argument pro vznik palestinského státu. Známá politička Hanan Ašrávíová říká, že pokud ten stát nevznikne, pak bude na území od Středozemního moře po Jordán menšina (rozuměj židovská) vládnout většině (rozuměj palestinské). Takový názor je těžké vyvrátit.

NESPOLÉHAT SE NA STÁT

Zvláštní kapitolou jsou demografické trendy uvnitř židovské populace. Nejnapadněji působí rychlý nárůst podílu ultraortodoxních Židů (charedim). V Izraeli jich žije 700 tisíc, což znamená 9 procent obyvatel, ale v jejich prostředí se rodí třetina dětí. Analýza demografů z Haifské univerzity varuje, že k roku 2025 se podíl charedim zvýší z 9 na 15 procent, což zatíží státní rozpočet (sociální dávky) i armádu (výjimky z vojenské služby pro ultraortodoxní mladíky se už teď týkají 50 tisíc osob). „Ještě nemáme před očima plný rozsah tohoto nárůstu,“ tvrdí autoři zprávy Arnon Soffer a Jevgenija Bystrovová. „Plně ho pocítíme, až ta nová generace dosáhne produktivního a odvodového věku.“

Jediot Achronot upozorňují i na to, že právě v Izraeli jsou ultraortodoxní Židé výjimkou. Zatímco v zahraničí (kdysi v Haliči, dnes v New Yorku či Antverpách) pracují a jejich komunity zvládají se o sebe postarat, v Izraeli spoléhají na to, že se o ně postará stát. Z dospělých charedim pracuje jen polovina a až 60 procent z nich žije pod úřední hranicí chudoby. Neudržitelnost toho stavu si uvědomují i ti prozíravější z nich: „Charedim ustavili stát ve státě a jsou v konfliktu se Státem Izrael,“ říká Kobi Arieli, jejich liberální hlas. „Není šance, že by tato situace mohla přetrvat.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

DRŠATA NA KOLE ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Čím byla tak pozoruhodná? V mládí měla dokonce pověst nejkrásnější dívky Vídně,“ ptá se Žena-in.cz (6. 6.) v obsáhlém článku o Almě Mahlerové a odpovídá si: „Ovládala umění muže ovládat a hlavně být jimi milována.“ Autor připomíná především její nej-

známější přátele a většinou i manžely: G. Mahlera, W. Gropia, O. Kosochku a F. Werfela. ■ Lidové noviny (15. 6.) pod názvem „Slovenské ostrovy deviance“ referují o tom, že v podchodu au-

tobusového nádraží v Topolčanech vznikl před dvěma roky nový prostor pro kulturu – koncerty, výstavy, promítání filmů... Při té příležitosti se připomíná, že město mívalo už před válkou „zvláštní atmosféru. Kdysi tu byla velká židovská čtvrť, kterou srovnali se zemí a postavili tu parkoviště. ... Před válkou tu žilo 3200 Židů (třetina obyvatel), dnes žádný.“

■ ČRo-Ostrava.cz (22. 6.) připomněl, že toho dne uplynulo 74 let od chvíle, kdy byla v Ostravě vypálena nacisty a jejich sympatizanty první ze synagog. „Řada míst, kde stavby stály, dodnes zůstává v anonymitě.“ ■ Magazin Víkend DNES (22. 6.) připomněl, že letos oslavila 180 let od narození svého zakladatele Ludwiga Mosera (18. června 1833), známá karlovarská značka Moser, která byla dvorním dodavatelem Františka Josefa I., britského krále Eduarda VII. či perského šáha Mosafferedina. Moserovi potomci prodali značku před svou emigrací koncem 30. let České unionbance, po roce 1945 ji zabral stát. ■ Česká média (např. Liberecký deník 19. 6. a s ním dalších 11 deníků regionu severní Čechy) přinesla zprávu o tom, že maďarská prokuratura obvinila někdejšího policejního šéfa Košic Lászla Csatóryho (98) z toho, že „sehrál klíčovou roli při deportacích zhruba 20 tisíc Židů do vyhlazova-

cích táborů“. ■ O své cestě z Čech až do Svaté země na kole vyprávěl podle ČRo-Hradec.cz (16. 6.) odvážný lékař a profesor Jaroslav Dršata. ■ Pod titulkem „Parník v Liberci“ přinesly Lidové noviny (15. 6.) další část svého volného seriálu, který představuje

významné moderní stavby a jejich autory a stavebníky. Velice často byl alespoň jeden z nich židovského původu. V případě liberecké vily, postavené v letech 1923–26 ve stylu dynamického ex-

pressionismu, to byl stavebník, průmyslník Franz Stross, který se rozhodl, že „vybuduje poněkud výstřední rodinné sídlo připomínající lod“. Přání mu splnil německý architekt Karl Wilhelm Thirilo Schoder. „Rodina byla židovského původu, a tak si stavbu příliš neužila,“ poznamenávají LN.

■ Třebíčský deník (15. 6.) referoval o tom, že v trebičské židovské čtvrti natáčela „americká televize s názvem Jewish Life TV“, kterou vedl „redaktor Brad Pomerance“. Televize je údajně „dostupná pro téměř 40 milio-

nů domácností“. ■ Břeclavský deník (28. 5.) pro změnu zaznamenal izraelské filmaře v Mikulově, kde se mj. „setkali s Lubomírem Hlavenkou, Židem žijícím v Mikulově“. ■ U nás neznámou anglickou básničku Geru

Mayerovou (86), rodem z Karlových Varů, již pomohl zachránit Trevor Chadwick, jeden z kolegů Nicholase Wintona, představil ČRo-vltava.cz (11.6.). ■ Žatecký a lounský deník (29. 5.) zaznamenal, že si „Židé v Žatci připomněli a uctili oběti holocaustu z řad místních lidí“. Deník dodává, že první písemný záznam o Ži-

dech ve městě (Saaz) je znám z roku 1350; v roce 1930 jich v Žatci žilo přes 900 (asi 10 procent obyvatel), přežila „necelá stovka“. ■ Pod titulkem „Vše, co mi po otci zbylo“ přinesla Mladá fronta DNES (25. 5.) portrét Tomáše Haase (1940), který žil od roku 1941, tedy jako velmi malé dítě, v terezínském ghettu. Jeho otec Bedřich Fritta patřil ke skupině terezínských malířů, kteří byli zavražděni, když se prozradilo, že potají dokumentují život v ghettu; před smrtí nakreslil pro svého syna knihu, která patří k nejcennějším artefaktům Památníku Terezín; její originál je nyní vystaven v berlínském židovském muzeu. ■ iDnes.cz-blog (24. 5.) připomíná Polku Irenu Sendlerovou, která zachraňovala židovské děti z varšavského ghetta, kde pracovala jako instalátérka a svářečka. Zemřela v roce 2008 ve věku 98 let; byla navržena na Nobelovu cenu míru. ■ „Nemyslím, že by Kafka byl tak jasozřivý, aby dopředu třeba vytušil, jaký osud potká Židy v nacistickém Německu, ale že byl nadán neobyčejnou citlivostí pro vnímání náznaků totalitářského myšlení ve svém okolí, ve své rodině, v továrnách na severu Čech, v pojišťovně, kde pracoval – a také v sobě.“ Tak končí obsáhlý přehled pořadů, které čekají posluchače (podle ČRo-vltava.cz, 19. 6.), když si budou chtít připomenout 130. výročí narození Franze Kafky. ■ Česká média zaujal projekt, který se

Kresby Jiří Stach.

týká výpravní budovy malého nádraží v pražských Bubnech (Praha 7), která se „zachovala v autentické podobě“. Myslí se z doby, kdy tudy v letech 1941–45 prošlo na padesát tisíc Židů, kteří byli odváženi do Terezína a dalších koncentračních táborů. Letenská o. p. s. Památník Šoa Praha přišla s nápadem zřídit v místě muzeum šoa. Myšlenku ukazuje výstava, která proběhla v první polovině června (Novinky.cz, 18. 6.). V představě iniciátorů bude součástí výstavy slavná monumentální skulptura Aleše Veselého *Kadiš*. /tp/

Kalendárium

Dvacet roků, které **9. 7.** uplynuly od smrti literárního kritika **JANA LOPATKY** (53), se jeví ve dvojí perspektivě: v pohledu jedné je to už dávno, co jsme měli potěšení ho potkávat, v té druhé, neméně reálné, se s ním vlastně člověk potkává každou chvíli. Jeho přátelům se bude pořád stýskat po jeho způsobu myšlení, po tom, jak mluvil, jak se díval, jak se díval na svět a na literaturu, po jeho habitu, v němž se mísily nezáludnost s přísností, mrzutá laskavost s potměšilostí, pedanterie s velkorysostí, nervózní plachost s družností. Nejde ale jen o staré přátele. Navzdory tomu, že mohl většinu života publikovat jen v samizdatu a v zahraničních časopisech (kromě jiného proto, že podepsal Chartu 77), založil Lopatka, aniž by o to usiloval, kritickou školu. Žáků ovšem nemá mnoho, jeho školu je nesnadno vystudovat, chodí se do ní vlastně pořád a ze studia není žádné velké uznání. Spíše naopak.

Egon Schiele: Hugo Sonnenschein.

V jednom rozhovoru Lopatka na otázku, proč si zvolil jako povolání literární kritiku, odpověděl: „Dejme tomu proto, že to pro mě bylo nejobtížnější. Dost špatně vidím a číst je pro mě jednak náročné, jednak odporné. Lze to tedy chápat jako určitou formu sebemrškačství.“

Odpověď svou dikcí připomíná Karla Poláčka, jehož Lopatka obdivoval a jemuž rozuměl víc než leckterý Žid (kterým sám nebyl). Patřil k hlavním iniciátorům poláčekovských konferencí v Rychnově nad Kněžnou, sám jeho dílu věnoval objevené studie. V jedné z nich, analýze románu *Hlavní přelíčení*, dochází ke zjištění, které je platné pro Poláčka obecněji: Základní polohou jeho nejdůležitějších děl je „budování textu jako šifry nejbližšího lidského okolí, konání i osudů“, textu, který ve své zvukové a jazykové struktuře „souvisí s předtextovou akustickou podobou slovesnosti“. Odkazuje tak k prastaré tradici, jež „zdůrazňuje příběh jako elementární věc, přes kterou se traduje slovesnost z doby před tím, než měla písemnou formu“.

Také Lopatkovu kritické dílo odkazuje v tom podstatném kamsi k prvopočátkům slovesnosti. Jeho základem je obhajoba netradičních, „srovových“, „neliterárních“ textů, často vnímaných jako periferní, v obecnější rovině pak především důsledný požadavek autenticity literárního díla.

To je autorovo přísné krédo, k němuž došel v poměrně mladém věku. Vyslovil ho a neměl pak dost sil, chuti a ani důvodu se opakovat. Redakce *Roš chodeš* na něj vzpomíná jako na přítele i částečně svého autora: židovskými tématy se zabýval vícekrát (kromě jiného psal o Viktoru Fischlovi v *Židovské ročence 1992/93*).

Otřesení hrůzami první světové války, která znejistila všechny dosavadní hodnoty, uvěřili mnozí z evropských intelektuálů novodobé utopii a své naděje vložili do ruské revoluce. Židé, kteří se teprve nedávno začali zbavovat pout ghetta, podlehlí této utopii dvojnásob: kdo jiný jim sliboval sociální spravedlnost a svět bez antisemitismu? Patřili někdy k aktivistům revoluce, častěji k jejím obětem, někdy stihli oboje.

Jedním z nich byl německy píšící básník, dobrodruh a bonviván **HUGO SONNENSCHNEIN** (25. 5. 1890 Kyjov – 1953 Mírov), od jehož smrti v komunistickém vězení uplynulo **60 let**. Jeho život by mohl být předlohou pro politický thriller. V mládí anarchokomunista, přítel S. K. Neumanna, Ivana Olbrachta, spolu s E. E. Kischem člen rudých gard ve Vídni, spoluzakladatel komunistických stran ČSR a Rakouska, delegát II. sjezdu kominterny v Moskvě... Znal se s mnoha bořiteli světových pořádků: jednal s Leninem, dopisoval si s Trockým, poznal Mussoliniho i Hitlera, cestoval po Evropě – a stále psal verše (pod jménem SONKA). Od roku 1943 byl vězňem v Osvětimi, po válce ho v Praze odsoudili na dvacet let za kolaboraci s Němci. Podle některých plným právem, podle jiných mu komunisté nezapomněli, že protestoval proti stalinským procesům, především však údajně znal skutečnosti, které mohly rozbít ideální obraz „národního hrdiny“ Julia Fučíka. „Já, já jsem zůstal tak./ jak jste mě znali:/ Sonka./ pošetilec, jemuž je cizí každá zem./ běs v ruce Boží jsem...“ napsal v jedné ze svých posledních básní.

Z osobností, které mají výročí v červenci, připomínáme ještě alespoň tři. Spisovatel **FRANZ KAFKA** (3. 7. 1883 Praha–3. 6. 1924 Kierling u Vídně) – **130 let**. Jeho přítel, německý prozaik, bratr Maxe Broda, **OTTO BROD** (3. 7. 1888 Praha–říjen 1944 Osvětim) – **125 let**. Dirigent **KAREL ANČERL** (11. 4. 1908 Tučapy–3. 7. 1973 Toronto) – **40 let**. (tp)

GANS PO STALETÍCH

(dokončení ze str.10)

New York mluvil o pozdějších vydáních, která obsahovala dodatky, jež Gansovy dějiny dováděly do mladší doby.

ŠIRŠÍ INTERPRETACE

Konference byla významná také prostorem, který byl věnován širším interpretacím Gansova díla, stejně jako jeho vědeckým názorům a spisům. Y. Tzvi Langermann z Bar-Ilanovy univerzity se zabýval Gansovou teorií poznání v kontextu myšlení pražského Maharala. Abraham Melamed (Haifská univerzita) a Jeremy Brown (Univerzita George Washingtona) nabídlí rozdílné, a přesto fascinující pohledy na Gansův postoj k tzv. nové vědě, zejména ke koperníkovské astronomii, kterou Gans znal a o níž hovoří. Důležitým tématem Gansových spisů, židovským kalendářem, se zabýval Sacha Stern (London University College).

Poslední den konference byl věnován recepci Gansova díla a textové tradici jeho spisů. Stephen Burnett (University of Nebraska – Lincoln) promluvil o křesťanských hebraistech spojených s Prahou, zatímco Daniel J. Lasker (Ben Gurion University of the Negev) zmínil pro mnohé neznámou skutečnost, že *Ratolest Davidova* patřila k oblíbeným spisům mezi karaity. Maoz Kahana z Hebrejské univerzity ukázal, že dějiny Gansovy kroniky neskončily jejím pražským vydáním. Text vyšel v dalších čtrnácti edicích, z nichž mnohé přistupovaly ke Gansově kronice jako k „otevřenému textu“.

Dva významné příspěvky byly věnovány třetímu významnému gansovskému tisku, astronomickému spisu *Nechmad venaim (Milý a příjemný, Jessnitz 1743)*. Gad Freudenthal z Ženevské univerzity vysvětlil pozadí vzniku této edice v protoosvětské tiskárně, jež po dvou stoletích poprvé vydala například i Maimonidova *Průvodce tápajících*. Na něj navázal Tamás Visi z Palackého univerzity v Olomouci analýzou brněnského rukopisu téhož Gansova spisu.

Mezinárodní konferenci o významném pražském židovském učenci uspořádalo Pražské centrum židovských studií při Filozofické fakultě UK spolu s Centrem judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových při Univerzitě Palackého v Olomouci. Některé doprovodné akce zajistilo Židovské muzeum v Praze. Přínos pražské konference k akademickému poznání jedné z nejzajímavějších postav pražských židovských renesančních dějin ukáže nejlépe publikace, v níž budou obsaženy nejvýznamnější příspěvky. **PAVEL SLÁDEK**

AVRAHAM DAVID (ed.)

Anonymní hebrejská kronika z novověké Prahy

■ Český překlad rukopisu, který byl poměrně nedávno objeven izraelským badatelem Avrahemem Davidem a v roce 1993 vydán v hebrejštině a anglickém překladu. Neznámý autor líčí historii pražské židovské obce od roku 1389 (kdy došlo v Praze k velkému židovskému pogromu) do doby prvních Habsburků na českém trůně. Těžištěm vyprávění zůstává Praha a české království, ale autor nepomíná ani širší kontext významných evropských událostí. Detailnější a zvláště zajímavé je vyprávění v druhé části díla, kde autor líčí události odehrávající se za jeho života nebo za života tehdy ještě žijících starších členů pražské židovské obce, mimo jiné také uvěznění představitelů obce, včetně proslulého rabbiho Löwa.

Kronika představuje významný, českým čtenářům dosud neznámý historický pramen pro studium českých dějin i dějin židovských obyvatel Českého království.

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2013. Z hebrejštiny přeložila Markéta Pni- na Rubešová. 152 stran; doporučená prodejní cena 350 Kč.

SID JACOBSON, ERNIE COLÓN

Anna Franková – komiksový životopis

■ Sid Jacobson a Ernie Colón zpracovali ve spolupráci s organizací Dům Anny Frankové v Amsterdamu životní příběh Anny, její sestry Margot a jejich rodičů ve formě komiksu, který zprostředkovává tragickou historii nejen jedné rodiny ještě mladším školním generacím. Příběh začíná Anniným narozením v Německu a končí v okamžiku, kdy její přeživší tatínek Otto předává po válce nalezený deník nakladateli a svědectví dívky, která se chtěla, ale nemohla stát spisovatelkou, obletí celý svět.

Vydalo nakl. Paseka v Praze a Litomyš- li r. 2013. Z angličtiny přeložila Miroslava Ludvíková. 154 stran; dop. cena 270 Kč.

JORGE BERGOGLIO, ABRAHAM SKORKA

O nebi a zemi. Papež František o rodině, víře a úloze církve ve 21. století

■ Současný papež František se ještě jako kardinál Jorge Mario Bergoglio pravidelně scházel se svým přítelem rabínem Abrahamem Skorkou, aby spolu debatovali o otázkách víry, o Bohu i ďáblu, vině a odpuštění, o politice, globalizaci, vědě a konfliktech současného světa. Nakonec se rozhodli, že svoje rozpravy zpracují do podoby knihy. Dialog obou přátel a zároveň představitelů svých náboženských obcí vyniká hloubkou a přesností, ale současně odpovídá srozumitelnou a svěží formou na otázky,

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

kteří si každý den kladou věřící i lidé, kteří se k žádnému náboženství nehlásí.

Vydalo nakl. Paseka v Praze a Litomyš- li r. 2013. Z italštiny přeložili Jana Novotná, Dora Poláková, Blanka Stárková a Jan Malý. 196 stran, dop. cena 249 Kč.

LUCIE B. PETRUSOVÁ, ALEXANDR PUTÍK

Fase pražských židovských rodin z let 1748–1749 (1751)

■ Publikace přináší edici významného pramene k dějinám pražských Židů, uloženého v Archivu Židovského muzea v Praze. Fase (příznání) vyplňovaly hlavy židovských rodin při návratu do Prahy po odvolání tereziánského vypovězení z let 1745–1748. Příznání obsahovalo kromě soupisu členů rodiny a služebníků též údaje o zaměstnání hlavy rodiny, vlastnictví a umístění domu. Soubor 1473 příznání pořízený pro evidenční potřeby židovské samosprávy fakticky nahrazuje úřední souhrnný soupis pražských Židů. Úvodní studie stručně shrnuje dějiny vypovězení i návratu a seznamuje se strukturou formuláře příznání. Edici příznání doplňuje osobní a místní rejstřík. Údaje obsažené v příznáních jsou především prvořadým pramenem odborné i soukromé genealogie, umožňují však i studium různých otázek historické demografie, sociálních a hospodářských dějin i topografie. Publikace Židovského muzea v Praze představuje doplnění ediční řady soupisů židovského obyvatelstva vydávané Národním archivem.

Vydalo Židovské muzeum v Praze roku 2012. 342 stran; dop. cena 300 Kč.

JIRÍ WEIL

Na střeše je Mendelssohn

■ Nové vydání významného románu Jiřího Weila z roku 1960, který začíná zdánlivě banálním úkonem: dva čeští zaměstnanci mají na Heydrichův příkaz strhnout ze střechy Rudolfinu sochu židovského skladatele Felixe Mendelssohna-Bartholdyho. Potíž je v tom, že nikdo neumí skladatele mezi ostatními sochami rozpoznat, a tak je omylem smyčka provazu nejdříve omotána kolem sochy Richarda Wagnera. Tato skutečná událost z doby protektorátu rozhybává sled skrytých příčin a následků zasahujících do životů skutečných i smyšlených postav – zaměstnanců židovské obce, českých odbojářů, občanů ukrývajících židovské děti i vězňů tereziánského gheta, na něž dopadla tíha doby a zrůdnost rasové politiky nacistů.

Vydalo nakl. Garamond v Praze roku 2013. 264 stran; dop. cena 248 Kč.

**TŘEBÍČ – 10 LET
V SEZNAMU UNESCO**

■ Ve dnech 12. a 13. června uskutečnilo město Třebíč konferenci k 10. výročí zápisu basiliky sv. Prokopa a židovské čtvrti v Podklášteří do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví Unesco jako dvanácté a zatím poslední památky na území ČR. Řada přednášek se věnovala historii jak proslulé třebíčské basiliky a benediktského kláštera, tak židovské čtvrti, jejím domům a památkám a hřbitovu, dalším dvěma památkám Unesco na Vysočině (Santiniho poutní kostel Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou a město Telč), zkušenostem z propagace a současné návštěvnosti třebíčských památek. Konference byla spojena se zahájením výstavy věnované historii obnovy a revitalizace kláštera a židovských památek Podklášteří po roce 1989 (zejména v posledních letech), pro zájemce spojené s prohlídkou basiliky sv. Prokopa, židovské čtvrti, její Zadní synagogy s domem Seligmanna Bauera a židovského hřbitovu.

Zapsání do seznamu památek Unesco bylo vyvrcholením dlouhodobé snahy rehabilitace dosud zanedbaných památek, především v židovské čtvrti. Zatímco jeden z nejstarších benediktských klášterů na našem území (založen v roce 1101) přišel v podstatě po dobytí Matyášem Korvínem na konci 15. století o své majetky, zanikl a byl přestavěn na zámek, ojedinělá stavba románské basiliky díky své důkladné stavbě přečkala dalších 600 let až do dnešní doby ve velmi dobrém stavu. Naopak židovská čtvrť, kdysi přeplněná část města se dvěma synagogami a řadou modliteben, po holocaustu ztratila své poslání a po desetiletí chátrala. Od roku 1976 jí hrozila plošná demolice a zástavba výškovými panelovými domy podle normalizačního asanačního plánu. Na rozdíl od demolice v historickém jádru Třebíče, na Předklášteří našťastí nakonec nezbyly peníze.

Od roku 1993 začala postupná revitalizace, v rámci které byly obnoveny Přední a Zadní synagoga i obřadní síň na židovském hřbitově, došlo k rekonstrukci Subakovy koželužny na byty a zřízení naučné stezky ghettem s informačními tabulemi.

Roku 2006 byl dokončen podrobný model Podklášteří od Stanislava Vrška, jenž byl trvale vystaven na galerii synagogy; došlo též k obnově Koplova domu a bývalé pekárny na studentskou ubytovnu. Roku 2011 byla dokončena rekonstrukce domu Seligmanna Bauera a v jeho prostorách mohou návštěvníci zhlédnout ukázkou židovského bydlení v meziválečném období. Od roku 2004 se v židovské čtvrti koná festival židovské kultury Šamajim.

Obnova celého zámku s muzeem bude dokončena v listopadu 2013. **ap**

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

Prohlídka Jeruzalémské synagogy

■ Další večerní komentovaná prohlídka Jeruzalémské synagogy (Jeruzalémská ulice 7, P 1) se koná ve středu **3. července** v 19.00. Na úvod prohlídky se rozezní unikátní varhany pod rukama varhaníka Václava Petera. Vstupné: dospělí 80 Kč; děti do 6 let zdarma; děti 6–15 let a studenti 50 Kč.

Koncert v Jeruzalémské synagoze

■ Dne **24. července** od 18.00 se v Jeruzalémské synagoze koná další z cyklu varhanních koncertů. Na varhany hraje Václav Peter. Program: Dietrich Buxtehude: *Preludium g moll*; Johann Pachelbel: *Ciacona in d*; Johann Sebastian Bach: *Chorálová předehra, Partita c moll, Fantasie a fuga c moll*; Felix Mendelssohn-Bartholdy: *Andante s variacemi*; Jehan Alain: *L'année liturgique Israélite* a César Franck: *Pièce héroïque*. Vstupné dobrovolné.

POCTA FRANZI KAFKOVI

■ Společnost Franze Kafky a Rakouské kulturní fórum v Praze vás srdečně zvou na slavnostní koncert *Pocta Franzi Kafkovi*. Hraje Stamicovo kvarteto. Program: Bohuslav Martinů: *Smyčcový kvartet č. 7, „Musica da Camera“*; Gideon Klein: *Smyčcové trio*; Leoš Janáček: *Smyčcový kvartet č. 1*. Koná se v den 130. výročí narození slavného pražského rodáka, tedy ve středu **3. července** v 19.00 ve Španělské synagoze na Starém Městě. Vstup pro členy Společnosti Franze Kafky a hosty volný. Rezervace na tel.: 224 227 452; e-mail: mail@franzkafka-soc.cz.

LEONARD COHEN V PRAZE

■ Do Prahy letos opět přijede fenomenální kanadský písničkář, básník a skladatel Leonard Cohen. V rámci svého turné Old Ideas World Tour 2009 vystoupí v neděli **21. července** ve 20.00 v O2 Areně v Praze. Vstupenky se prodávají v síti Ticketportal.

MUZIKA JUDAIKA

■ Muzika Judaika vás srdečně zve na letní koncerty Židovské housle v Praze, které se uskuteční v Jeruzalémské synagoze ve dnech **7., 14., 21. a 28. července** vždy od 17.30. Hraje Alexander Shonert (housle) s klavírním doprovodem Natalie Shonertové. Představí posluchačům nejkrásnější melodie od známých židovských skladatelů, jako jsou G. Gershwin, A. Rosenbaum, J. Bloch, M. Ravel, J. Williams ad. Rezervace a předprodej: Ticketstream, Ticket Art, Ticket Pro, Via Musica, Jeruzalémská synagoga, Vysoká synagoga a Muzika judaika. Kontakt: Blanka Vogelová, www.vogelavos.cz.

KULTURNÍ POŘADY

Foto Ing. Václav Chvátal.

STROMY NA HŘBITOVECH

■ Muzeum Českého lesa v Tachově zve na výstavu fotografií *Staré stromy na židovských hřbitovech, střet kulturní, historické a ekologické hodnoty*. Autorem snímků je Ing. Václav Chvátal. Výstava potrvá do konce srpna.

SYNAGOGA TURNOV

■ Synagoga Turnov vás zve na koncert skupiny Augenblick *Židovská hudba*. Koná se v sobotu **6. července** v 19 hodin. Hrají Rostislav Tvrdík (kontrabas), Drahomíra Tvrdíková (viola) a Tomáš Molnár (kytara a zpěv). Vstupné 100 Kč. Do 21. července je na ženské galerii synagogy přístupná výstava mandal a židovských symbolů Věry Sufiyi *Srdce na dlani*. Těšíme se na vás!

ŽIDOVSKÉ KOMUNITY NA SUŠICKU

■ Západočeské muzeum zve do zámku Žichovice nedaleko Sušice. Do 17. července je zde přístupná výstava *Židovské komunity na Sušicku*, která přibližuje minulost více než 19 židovských obcí a sídel v bývalém politickém okrese Sušice. K vidění jsou doposud nepublikované historické prameny a fotografie, získané zejména terénní prací pracovníků národopisného oddělení. Výstava přibližuje nejen dějiny již neexistujících židovských obcí, ale také jednotlivých památek spojených s židovským osídlením.

SYNAGOGA HARTMANICE

■ Horská synagoga v Hartmanicích u Sušice zve k prohlídce stálé expozice o spojení

Čechů, Němců a Židů na Šumavě. Synagoga je přístupná v úterý až pátek od 9 do 18 hodin. V červenci se zde konají také koncerty: V pátek **5. 7.** v 17.00 slavnostní koncert dětského sboru z Belgie (vstupné dobrovolné); v neděli **14. 7.** v 18.00 koncert Ondřeje Smejkal (z Kojšic), který zahraje na australský domorodý dechový nástroj didgeridoo (vstup 100 Kč), a v pátek **19. 7.** v 18.00 koncert klasické hudby se zpěvem Heleny Čacké (vstupné 70 Kč).

SYNAGOGA ÚSOV

■ Občanské sdružení Respekt a tolerance spolu s Historickou skupinou Osvětím a Památkem Terezín vás zvou na výstavu v prostoru synagogy v Úsově *Místa utrpení, smrti a hrdinství: vězni z českých zemí v nacistických koncentračních táborech*. Potrvá do 30. září, v červenci a srpnu je otevřena denně mimo pondělí od 13 do 16.30 hod. Pro skupiny po předchozí dohodě kdykoli na telefonu 775 264 206, 722 712 864, 607 867 372.

FESTIVAL PRO ŽIDOVSKOU ČTVRTĚ V BOSKOVICÍCH

■ 21. ročník festivalu proběhne od **čtvrťka 11. do neděle 14. července**. V Boskovicích vás opět čekají čtyři dny nabitě letní atmosférou a bohatým programem. Několik hudebních scén různých žánrů včetně česko-německé jazzové scény, divadla pro děti i dospělá, filmy, výstavy, autorská čtení, prohlídky židovské čtvrti, výtvarné dílny, stolní hry, cyklo výlet a happeningy. Jsou připraveny on-line přenosy z jednotlivých koncertů. Více informací www.boskovice-festival.cz.

ŠAMAJIM V TŘEBÍČI

■ Desátý ročník Festivalu židovské kultury v Třebíči *Šamajim* proběhne od **29. 7. do 3. 8.** v Zadní synagoze a v židovské čtvrti v Třebíči. Program bude slavnostně zahájen v pondělí 29. července v 16.00 a zahrnuje výstavy, taneční vystoupení, přednášky, koncerty, programy pro děti, pozvání do tradiční židovské domácnosti s překvapením, divadelní představení (2. srpna vystoupí i divadlo Feigele pod vedením Vidy Neuwirthové), ukázky izraelského sebeobraného systému krav maga a klezmer dance party, kdy se s lektorkou můžete naučit klezmerové, balkánské i lidové tance. Na závěr festivalu zahraje Pressburger klezmer band.

Předprodej začíná 1. července v turistickém a informačním centru (Národní dům, Karlovo náměstí 47, Třebíč, info@mkstrebic.cz, tel. 568 610 021). Vstupné: denní 130 Kč, permanentka 499 Kč (6 dní), jednotlivé 60 Kč. Změny programu a další informace sledujte na www.mkstrebic.cz a na www.visittrebic.eu.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ V dubnu se naše studentky sekundy Laura Poldauf, Julie Šetlíková a Sára Bednářová staly úspěšnými řešitelkami obvodního kola Biologické olympiády kategorie D (kategorie prima a sekunda) a obsadily 2.–4. místo. I v krajském kole navázala na svůj předchozí úspěch L. Poldauf a skončila na výborném 7. místě ze 30 zúčastněných studentů.

■ Již několik desítek výtisků knihy Kateřiny Steinové, bývalé studentky Laudero- vých škol, v níž autorka mapuje historii naší budovy v Belgické ulici, se prodalo přes internetové knihkupectví Kosmas. Několik výtisků je k dispozici i v sekretariátu školy.

■ Ve dnech 9. 6.–13. 6. 2013 navštívilo dvanáct studentů nižšího gymnázia v rámci druhého kola projektu European Jewish Communities Friendship židovskou školu v Istanbulu. Studenti bydleli v rodinách místních studentů a měli zajímavý program: mj. si prohlédli školu, navštívili synagogu Ec Hachajim, kde se setkali s místním rabínem a dozvěděli se informace o synagoze i tamní židovské komunitě, prošli se uličkami čtvrti Ortaköya, lodí zajeli do Bosporu. Istanbulské židovské muzeum se kvůli nepokojům ve městě bohužel navštívit nepodařilo. Turečtí studenti přijedou do Prahy poslední týden v říjnu.

■ Školní rok skončil... Ještě před tím nám udělali velkou radost letošní maturanti, kteří dosáhli vynikajících výsledků. Stejně tak nás potěšily výsledky srovnávacích testů všech žáků 5. a 9. tříd českých škol. Ačkoli mnozí odborníci mají ke způsobu testování výhrady a řada učitelů Laudero- vých škol k nim patří, s potěšením sdělujeme, že žáci 5. ročníku se umístili mezi několika málo procenty nejlepších škol v České republice, naprosto vynikajících výsledků dosáhli zvláště v angličtině, výjimečně dobré byly ale i výkony žáků v českém jazyce a matematice. I studenti kvarty dosáhli nadprůměrných výsledků, nejlepších v angličtině. Podařilo se několik exkurzí v rámci České republiky i zahraničí, úspěšné byly projektové dny i prezentace seminárních prací studentů vyššího gymnázia.

Za Lauderovy školy přeji čtenářům *Rch* pěkné léto a v září na shledanou.

Irena Poláková

LETNÍ KURZY HEBREJŠTINY V ULPANU

■ Na letošní léto vypisuje Ulpan Praha kurzy hebrejštiny ve 4 úrovních. Od kurzů pro naprosto začátečníky, přes kurzy pro mírně a středně pokročilé až po letní konverzační klub určený pro velmi pokročilé. Podrobnosti i přihlášky naleznete na www.ulpan.cz. *lb*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

- **2. 7.** v 10.30: Klavírní matiné. Skladby Ant. Dvořáka uvádí a hraje Gerard Langer.
- **17. 7.** od 14.00: Lenka Lichtenberg hraje a zpívá židovské písně.
- **23. 7.** od 10.30: Sdružení Katarina Mazltow – klezmer hudba s Elsou Dunajovou.
- **Výstavy:** Romano Suno, obrazy Pavly Kováčkové – ke 100. narozeninám.

VÝZVA

■ Hledám pozůstalé židovské rodiny jménem Helfgott: Saula, nar. 9. 10. 1903, a Elsu, nar. 5. 7. 1915. Jejich rodiče Abraham a Sára pocházeli z Valašského Meziříčí a zahynuli v koncentračním táboře Malý Trostinec u Minska v roce 1942. Před transportem si uložili rodinnou dokumentaci, kterou bych mohl odevzdat. Saul a Elsa se zachránili zřejmě v Belgii, hledám už spíše jejich děti.

Kontakt: podesvaj@seznam.cz.

CENA FRANZE KAFKY PRO AMOSE OZE

■ V květnu zvolila mezinárodní odborná porota na svém zasedání v sídle Společnosti Franze Kafky v pořadí již třináctého nositele literární Ceny Franze Kafky. Získal ji izraelský spisovatel Amos Oz. Cenu Franze Kafky uděluje Společnost F. K. od roku 2001. V minulých letech ji obdrželi například Václav Havel, Haruki Murakami, Ivan Klíma či Philip Roth. Amos Oz ocenění osobně převezme na říjnovém tradičním ceremoniálu na Staroměstské radnici. O udělení ceny Franze Kafky Amosi Ozovi informovala všechna hlavní izraelská média. *ztis.cz*

KONCERT V TEREZÍNĚ

■ Dne **7. července** od 16.00 se v kostele Vzkříšení Páně v Terezíně koná koncert tělesa nazvaného Orchester Jakobsplatz München, jež vzniklo roku 2005 v souvislosti se stavbou Židovského centra na Jakobsplatz v Mnichově. Členové orchestru jsou profesionální hudebníci z více než dvaceti zemí. Dirigent Daniel Grossmann se programově soustřeďuje na interpretaci vzácně hraných kompozic židovských

skladatelů, které uvádí do kontextu s hudbou 20. a 21. století. V Terezíně (a poté 8. 7. v bavorském Wunsiedelu) zazní díla, která uvedl v terezínském ghettu dirigent Karel Ančerl. Na programu je Sukova *Meditace na staročeský chorál Svatý Václave*, Klei- nova *Partita pro smyčcový orchestr*, Dvořákova *Serenáda E dur* a Ullmannova *Píseň o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilka*.

KONFERENCE O AKTIVNÍM STÁRNUTÍ VE VÍDNĚ

■ Pětačtyřicet profesionálů z oboru péče o seniory se sešlo na konci května ve Vídni na Evropské konferenci o aktivním stárnutí Active Ageing, kterou pořádala Evropská rada židovských obcí (ECJC) ve spolupráci s JDC a rakouským terapeutickým centrem ESRA.

Hostem semináře byl profesor Jaakov Gidin, docent katedry gerontologie na Fakultě sociálních věcí a zdravotnictví na Univerzitě v Haifě. V nabitém programu přednášek, prezentací a diskusí hledali účastníci nové možnosti a způsoby, jak poskytovat pomoc seniorům. Všichni se přitom shodli, že nejdůležitějším úkolem je naslouchat přáním a potřebám seniorů – a teprve na jejich základě vymýšlet a realizovat programy.

Součástí konference byly také dvě exkurze – účastníci navštívili terapeutické centrum ESRA, které bylo založeno v roce 1994, aby poskytovalo lékařskou, terapeutickou a sociální péči přeživším holokaust a jejich rodinám. Zároveň také slouží jako psychosociální centrum pro (nejen) židovské obyvatele Vídně.

Druhá exkurze směřovala do Maimonides Centra, sanatoria s pečovatelskou službou pro seniory, ve kterém se na osmi patrech nachází 204 lůžek v jedno a dvoulůžkových pokojích a 38 rezidenčních bytů. Kromě rezidenční péče prostory centra nabízejí denní stacionář a ambulantní zdravotní péči.

Na konferenci byl také představen tzv. Stínový program – možnost výměnných pobytů profesionálů z oboru. Program je jednou z pilotních aktivit Výboru pro sociální záležitosti ECJC a nabídne prostor pro vzájemné poznávání běžného provozu sociálních či zdravotních zařízení a následnou inspiraci.

Prvním „vyslancem“ projektu byl ředitel Jewish medical center v Rumunsku, který „stínoval“ svého kolegu, jenž pracuje na stejné pozici v organizaci Jewishcare v Londýně.

Třídenního semináře se za Českou republiku účastnili Anna Frýdlová a Radek Roule z DSP Hagibor a Dita Šnajdrová z FŽO.

Dita Šnajdrová,
koordinátor grantů Claims Conference
FŽO

ŽNO BRATISLAVA

V **júli** blahoželáme našim členom: pán Juraj Alner – 76 rokov; pán Alexander Bachnár – 94 rokov; pani Ing. Erika Brániková – 82 rokov; pán Ernest Brodek – 83 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 75 rokov; pani Marianna Kopelmannová – 60 rokov; pani Ludmila Mesežniková – 86 rokov; pani Emma Panovová-Weiser – 88 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná – 77 rokov; pani Veronika Poláková – 83 rokov; pani Míra Radová – 84 rokov; pani Marianna Rybecká – 78 rokov; pani Klára Somogyiová – 89 rokov; pani Judita Sternová – 65 rokov; pán Samuel Trojan – 93 rokov; pani Agneša Urbanová – 78 rokov; pani Anna Weisssová – 89 rokov, a pani Katarína Zitkovská – 84 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S ľútosťou oznamujeme, že zomreli: pani Elena Dancigerová vo veku nedožitých 95 rokov; pán Martin Bitterman vo veku 98 rokov, a pani Ella Zemanová vo veku 90 rokov. *Zichronam livracha!*

BANSKÁ BYSTRICA

V **júli** blahoželáme našej členke, drahej tete pani Helenke Kartalovej, ktorá 30. 7. oslávi svoje 92. narodeniny.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červenci** oslavujú narodeniny členové našej obce: pani Nicole Engelsmannová, nar. 31.7. – 42 let; pani Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 75 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 25 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 41 let; pan Bedřich Hermann, nar. 2.7. – 94 let; pan Leo Horáček, nar. 23.7. – 64 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 63 let; pani Renata Laxová, nar. 15.7. – 82 let; pani Gertruda Rohanová, nar. 3.7. – 88 let; pani Gusti Veselá, nar. 27.7. – 84 let, a pani Věra Vožáková; nar. 30.7. – 69 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červenci** oslavujú narodeniny tito naši členové: pan Alexander Shonert, nar. 31.7. – 41 let; pani Vlasta Bakalová, nar. 10.7. – 65 let; pan Petr Chvátal, nar. 15.7. – 40 let; pan Daniel Jančovič, nar. 30.7. – 31 let; pan Jaroslav Kovtun, nar. 21.7. – 18 let; pan Alexandr Narodetsky, nar. – 4.7. – 68 let, a pan Michael Neuwirth, nar. 7.7. – 55 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červenci** oslaví své narodeniny pan Tomáš Sommer, nar. 23.7. – 67 let.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽNO KOŠICE

V **júli** oslavujú: pán Šimon Chajimovič, nar. 16.7. – 91 rokov; pani Iлона Gregorová, nar. 29.7. – 84 rokov; pán Dagobert Lewandowski, nar. 4.7. – 76 rokov; pani PhDr. Naděžda Lambertová, nar. 24.7. – 69 rokov; pán Peter Haber, nar. 1.7. – 65 rokov; pani Mgr. Eva Novotná, nar. 4.7. – 65 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan, nar. 16.7. – 62 rokov; pani MUDr. Marta Rubovičová, nar. 28.7. – 62 rokov, a pani Agnesa Friedová, nar. 27.7. – 61 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

S ľútosťou oznamujeme, že vo veku 93 rokov zomrela naša členka pani Valeria Halperová. Pohreb sa konal 29. 5. na židovskom cintoríne v Košiciach. *Zichrona livracha!*

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví jubilea: pan MgA, PhD. Daniel Hrbek, nar. 29.7. – 42 let; pan Petr Beck, nar. 22.7. – 86 let; pan Jaroslav Nejezchleba, nar. 12.7. – 43 let; pani Eva Vostrá, nar. 13.7. – 25 let; slečna Andrea Dorazilová, nar. 26.7. – 20 let; slečna Barbora Dorazilová, nar. 21.7. – 16 let, a slečna Linda Dorazilová, nar. 27.7. – 11 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červenci** blahopřejeme: pani PhDr. Zuzana Čaplová, nar. 5.7. – 64 let; pan Ing. Dalimil Čech, nar. 25.7. – 32 let; pani Jindřiška Danelová, nar. 6.7. – 81 let; pani Zuzana Lyčková, nar. 20.7. – 65 let; pani Evženie Madlová, nar. 28.7. – 64 let; pani Inge Rusňáková, nar. 2.7. – 81 let, a pan Ing. Josef Salomonovič, nar. 1.7. – 75 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny: pan Ladislav Václavík, nar. 4.7. – 60 let; pan Karel Steiner, nar. 6.7. – 60 let; pani Klára Faitová, nar. 17.7. – 84 let, a pani Mgr. Klára Tydlitátová, nar. 30.7. – 28 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červenci** oslavujú narodeniny: pani Rela Balejová, nar. 15.7. – 84 let; pani Eva Blažková, nar. 31.7. – 89 let; pan Mikuláš Bröder, nar. 26.7. – 85 let; pan Ernest Fuks, nar. 13.7. – 87 let; pani Eva Hermannová, nar. 22.7. – 84 let; pani Pavla Kováčová, nar. 15.7. – 100 let; pani Helena Kovanicová, nar. 13.7. – 89 let; pani Sonja Kratochvílová, nar. 19.7. – 87 let; pani Edith Krausová, nar. 12.7. – 84 let; pani Zdena Langerová, nar. 14.7. – 84 let; pani Zuzana Ledererová, nar. 29.7. – 89 let; pani Hana Nermutová, nar. 12.7. – 88 let; pani Marta Neužilová, nar. 29.7. – 81 let; pani Irena Racková, nar. 23.7. – 88 let; pani Eva Roubíčková, nar. 16.7. – 92 let; pani Kamila Siegllová, nar. 22.7. – 88 let; pani Valérie Slezáková, nar. 1.7. – 90 let; pan Bedřich Steiner, nar. 19.7. – 82 let; pani Gusta Šnáblová, nar. 3.7. – 94 let; pani Věra Tomanová, nar. 5.7. – 82 let, a pani Hana Tomková, nar. 28.7. – 81 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S hlubokým zármutkom oznamujeme, že dne 13. 6. zemřel ve věku 88 let pan Pavel Erdős. Se zesnulým jsme se rozloučili 19. 6. v obřadní síni NŽH.

Zichrono livracha.

ŽNO PŘEŠOV

V mesiaci **júl** sa dožívajú: pani Eta Štekaurová, 24.7. – 89 rokov; pani Júlia Kartinová, nar. 15.7. – 77 rokov; pani MUDr. Soňa Bázlerová, nar. 6.7. – 68 rokov; pani Magda Rochlitzova, nar. 22.7. – 76 rokov, a pani Fani Izraelová, nar. 22.7. – 67 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V **júli** slávia: pán Ing Zoltán Wirtschafter, nar. 4.7. – 59 rokov; pán JUDr. Juraj Wirtschafter, nar. 21.7. – 63 rokov, a pani Eva Ruffiniová, nar. 28.7. – 83 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslavujú: pani Lotte Kozová, nar. 19.7. – 88 let; pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 56 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 67 let; pan František Lederer, nar. 11.7. – 83 let; pani Eva Skočdopolová, nar. 29.7. – 81 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 49 let, a pan Roman Faerman, nar. 1.7. – 55 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červenci** blahopřejeme naší oslavenkyni pani Lydii Schöpfově a přejeme jí hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ÍRÁN: PRO IZRAEL ŽÁDNÁ ZMĚNA

Zvolením prorefomního Hasana Rúháního novým prezidentem Íránu se pro Izrael nic nemění, prohlásil izraelský premiér Netanjahu v reakci na konec éry Mahmúda Ahmadínežáda. Dodal, že íránský prezident nic nerozhoduje, a navíc byl vybrán radikálním ajatolláhem Chameneím. Kandidáti, kteří by nevyhovovali ajatolláhovým extremistickým názorům, by na prezidenta ani nesměli kandidovat. Rúhání považuje Izrael stejně jako jeho předchůdce za „velkého sionistického satana“. „Írán budeme hodnotit podle činů,“ řekl Netanjahu. „Jestliže bude pokračovat v rozvíjení jaderného programu, odpověď musí být zcela jasná – zastavit tento program jakýmkoli způsobem.“

SPOR O SCHNEERSONOVU SBÍRKU

Spor, který vede americký soud a ruská vláda o tom, kdo má právo na rozsáhlou sbírku náboženských knih pocházejících ze sbírky lubavičského rabína Schneersona, trvá již celá desetiletí. Když Josef Schneerson prchal na sklonku 20. let z bolševického Sovětského svazu, nechal v Rusku svou rozsáhlou kolekci 4425 knih a rukopisů, z nichž některé pocházejí již ze 16. století. Schneerson se posléze usadil v New Yorku, kde založil dnes již početnou komunitu Chabad Lubavič. Roku 1950 zde zemřel a jeho následovníci o sbírku žádají zatím bezvýsledně. Nyní navrhl prezident Putin, jak „spor ukončit“: prohlásil, že část dražebenné sbírky (asi 500 knih) by mělo získat nové moskevské židovské muzeum. Podle amerického velvyslance v Moskvě bude však cesta k řešení, jež by bylo přijatelné pro všechny strany, ještě složitá. V Rusku nyní – po vlně emigrací na počátku 90. let 20. století – žije zhruba milion Židů.

NĚMCI PŘIJALI REZOLUCI PROTI ANTISEMITISMU

Německý parlament přijal v půli června rezoluci, jež zavazuje německou vládu, aby vytvořila zprávu o „všech problémech týkajících se antisemitismu v zemi“ a určila priority, jimiž se mají úřady zabývat. Rezoluce také zdůraznila význam německo-izraelských vztahů, odsoudila protiizraelsky zaměřený antisemitismus a teroristické organizace, jako je Hizballáh.

ZEMŘEL JORAM KANIUK

Dne 7. června zemřel po dlouhém boji s rakovinou izraelský spisovatel, malíř a novinář Joram Kaniuk. Narodil se v Tel Avivu roku 1930, jeho otec Moše byl tajemníkem prvního telavivského starosty Meira Dizengoffa a prvním kurátorem zdejší galerie. Kaniuk byl členem židovského protibrit-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Arvind Mahankali poté, co zvítězil „knaidel“. Foto archiv.

ského podzemního hnutí Palmach, bojoval v izraelské válce za nezávislost roku 1948. První ze svých sedmnácti románů vydal roku 1960; je též autorem sedmi povídkových sbírek, dvou knih esejů a pěti knih pro děti. Čerpal ze svých životních zkušeností, a jakkoli kritické, složité, existencionálně laděné a plně černého humoru jeho knihy byly, čtenáři je milovali a získal za ně i řadu státních a uměleckých ocenění. Česky dosud žádné jeho dílo nevyšlo.

BLAHOŠLAVENÍ ITALSKÉHO ZACHRÁNCE ŽIDŮ

V půli června proběhlo v kostele v Carpi nedaleko Modeny blahoslavení Odoarda Focheriniho, italského katolického aktivisty a novináře, který za druhé světové války zachránil na sto židovských životů. Zorganizoval skupinu pomocníků, kteří Židy skrývali a obstarávali falešné dokumenty, díky kterým mohli ohrožení lidé uprchnout do Švýcarska. V březnu roku 1944 ho Němci zatkl a deportovali, v prosinci téhož roku zemřel v táboře v Hersbrucku. Roku 1969 získal titul Spravedlivý mezi národy a roku 2012 papež odsouhlasil jeho mučednictví. Jedná se o prvního Spravedlivého, kterého církev blahoslavila.

ZEMŘELA NEJSTARŠÍ ŽIDOVKA

Dne 11. června zemřela oficiálně nejstarší židovská osoba na světě: Evelyn Kozaková, rozená Rosenbergová. Narodila se 14. srpna 1899 na newyorské Lower East Side, její rodiče se do USA přistěhovali z Ruska. Brooklynskou střední školu vystudovala s vyznamenáním, poté pracovala v továrně

svých rodičů. Nakonec se usadila v Miami na Floridě a po devadesátce žila v Pittsburghu. Radnice města bouřlivě oslavovala její 110. narozeniny, a dokonce vyhlásila „Den Evelyn Kozakové“.

KNAIDEL VERSUS KNEYDL

V květnu se na washingtonském předměstí Oxon Hill konalo finále americké národní soutěže v hláskování *Scriptus National Spelling Bee*. Soutěž, jejímž cílem je zlepšit znalost angličtiny a již se každoročně účastní tisíce školáků po celém světě, má velmi dlouhou tradici. Principem je dobře hláskovat i ta nejzáludnější slova. Za správnou odpověď se považuje ta, jež je zapsána ve slovníku Merriam-Webster, který soutěž také pořádá a vítěze odměňuje částkou 30 tisíc dolarů. Vítězem letošního ročníku se stal třináctiletý Arvind Mahankali původem z Indie, který dokázal správně „vyspелovat“ výraz knaidel. Nejistě se umívající chlapec s brýlemi se nejprve zeptal, co to slovo znamená, a po vysvětlení, že se jedná o jidiš (z německého knödel převzaté) označení pro „malé množství kynutého těsta, které se uvaří nebo napaří“, nezávážal a zvítězil.

Jeho výkon však měl svou dohru. Proti vítěznému anglickému přepisu jidiš výrazu totiž protestovali znalci jidiš, kteří opo- novali jinými transkripce: „kneydl“, „knadel“ či „kneidel“, přičemž oficiální verze, jež zastávají lingvisté z newyorského Vědeckého ústavu jidiš (YIVO), je jednoznačně „kneydl“. Své zklamání vyjádřil například bývalý ředitel YIVO Samuel Norich, který uvedl, že po téhle soutěži už si lidé na „knaidel“ zvyknou a budou ho považovat za standardní pravopis. „Tak to na světě chodí,“ poznamenal hoře. Vítězství malému Indovi však ani v zápalu boje nikdo neodebral. **am**

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daníček, Tomáš Pěkný, Alice Marxová, (šéfredaktorka). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954302007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2013.

Cena 20 Kč (0,90 €)